

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marielle Agbejule

TUOMIOISTUINLAIN
(L 673/2016) VAIKUTUKSET
HOVIOIKEUKSIIN

Case: Vaasan Hovioikeus

Liiketalous
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Marielle Agbejule
Opinnäytetyön nimi	Tuomioistuinlain (L 673/2016) vaikutukset hovioikeuksiin Case: Vaasan hovioikeus
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	60 + 3 liitettä
Ohjaaja	Mika Kärkkäinen

Opinnäytetyön aiheena on tuomioistuinlaki ja sen vaikutukset hovioikeuksiin. 1.1.2017 voimaan astunut tuomioistuinlaki kumosi eri tuomioistuimia koskevat lait ja asetukset lukuun ottamatta ylimpiä tuomioistuimia koskevia lakeja sekä tuomioistuinten tuomiopiirejä ja toimipaikkoja koskevia asetuksia. Työni tavoitteena oli selvittää miksi uusi laki oli tarpeellinen, mitä uudistettiin hovioikeuksissa sekä miten tuomioistuinlaki vaikuttaa Vaasan hovioikeuden toimintaan käytännössä.

Tutkimus oli lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimus. Lähteinä käytän vanhaa sekä nykyistä lainsäädäntöä, oikeuskirjallisuutta ja artikkeleita, hallituksen esityksiä sekä oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja. Tutkimusaineistona toimivat myös Vaasan hovioikeuden lainkäyttöhenkilökunnan haastattelut.

Tuomioistuinlain säätäminen oli suuri rakenteellinen uudistus, joka yhtenäisti tuomioistuimia koskevaa sääntelyä. Tuomioistuinlaki on selkiyttänyt tuomioistuinten asemaa ja antanut niille enemmän itsenäistä päätäntävaltaa. Tuomioistuinten riippumattomuus on vahvistunut ja myös ulospäin tuomioistuinten ja tuomareiden toiminta on nyt läpinäkyvämpää. Lisäksi tuomareiden koulutuksesta on tehty suunnitelmallisempaa lainkäytön laadun takaamiseksi muun muassa sijoittamalla asessorin koulutusvirkoja hovioikeuksiin.

Vaasan hovioikeudessa työjärjestys täytyi uudistaa. Pakolliset säännökset, jotka määrättiin tuomioistuinlaissa, on lisätty työjärjestykseen ja mukaan on otettu tarpeellisia säännöksiä kumotusta hovioikeusasetuksesta. Suurimpina muutoksina pidetään asessorin viran sijoittamista Vaasan hovioikeuteen sekä luopuminen esittelijöiden käyttämisestä ratkaisukokoonpanon jäsenenä. Vielä on epävarmaa, kuinka koulutusvirkojen perustaminen pystyy kattamaan tuomioistuinten tarpeet sekä edistämään uutta, ammattitaitoista tuomaripolvea.

ABSTRACT

Author	Marielle Agbejule
Title	The Effects of the Courts Act (673/2016) on Courts of Appeal, Case: Vaasa Court of Appeal
Year	2017
Language	Finnish
Pages	60 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Mika Kärkkäinen

The aim of this thesis was to study the effects of the Courts Act on courts of appeal. The Courts Act entered into force on 1 January 2017. It repealed all acts and decrees concerning different courts of law except acts concerning the Supreme Court and Supreme Administrative Court. Decrees regarding the jurisdictions of courts and the locations of places where court session are held were also excluded. The thesis examined why the new law was legislated, what was reformed concerning courts of appeal and how will the Courts Act particularly affect the Vaasa Court of Appeal in practice.

The research was conducted from a juridical point of view. Using legislation, judicial literature and articles, government proposals and statements of the ministry of justice, the research was conducted by interviewing personnel from the Vaasa Court of Appeal.

The research showed that the legislating of the Courts Act was a big structural reform that unified the regulation of courts. The Courts Act has clarified the position of courts and administered them more authority to make decisions independently. Thus, the independence of courts has been strengthened. Also, now the operations of courts and judges are more transparent to the public. In addition, the education and training of judges has been made more methodical to ensure the quality of jurisdiction by, for example, instituting educational positions of assessors in all courts of appeal.

In the Vaasa Court of Appeal, the standing orders of the court had to be renewed. Mandatory regulations from the Courts Act and essential regulations from the in-operative Decree on Courts of Appeal were incorporated. The new position of the assessor and assistant justices no longer being able to be part of the panel of judges were perceived as the biggest changes. It is still uncertain how the educational positions of assessors will be able to cover all the needs of courts and thus help the progress of training a new, competent generation of judges.

Keywords Courts Act, court of appeal, Vaasa Court of Appeal

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	TUOMIOISTUIMET	10
	2.1 Yleiset tuomioistuimet.....	10
	2.2 Hallintotuomioistuimet	11
	2.3 Erityistuomioistuimet.....	11
3	KEHITYS KOHTI UUTTA TUOMIOISTUINLAKIA	13
	3.1 Kansainvälisesti ohjaavat periaatteet	13
	3.2 Pohjoismaiden lainsäädäntö.....	14
	3.3 Tuomioistuinorganisaation aiempi sääntely	14
	3.4 Tuomioistuinlakityöryhmän lainvalmistelu	15
	3.5 Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.....	18
4	KESKEISIMMÄT MUUTOKSET HOVIOIKEUKSISSA	21
	4.1 Hallinto- ja johtamisjärjestelmän uudistus.....	21
	4.2 Tuomareita koskevat uudistukset.....	23
	4.3 Tuomarin koulutusvirkojen perustaminen	26
	4.4 Työjärjestyksiin tarkemmat säännökset toiminnasta	30
	4.5 Asioiden jakaminen	31
	4.6 Uuden lain vaikutukset	32
	4.6.1 Talous.....	32
	4.6.2 Viranomaiset	34
	4.6.3 Lainkäyttöhenkilöstö.....	34
	4.6.4 Yhteiskunta	35
5	TUOMIOISTUINLAKI VAASAN HOVIOIKEUDESSA.....	36
	5.1 Uusi organisointi.....	36
	5.2 Lainkäyttöasioiden jako käsittelijöille	38
	5.3 Asessorin valinta ja työnkuva	39
	5.4 Esittelijöiden poistaminen ratkaisukokoonpanosta.....	42

5.5	Johtamisjärjestelmän uudistukset.....	45
5.6	Ratkaisukokoonpanon puheenjohtajuus.....	46
5.7	Tuomareiden koulutus	48
6	POHDINTA.....	50
6.1	Keskeiset tulokset	50
6.2	Johtopäätökset.....	53
6.3	Opinnäytetyöprosessi	54
	LÄHTEET.....	56

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1 Voimassa olleet organisaatiolait- ja asetukset ennen Tuomioistuinlain voimaantuloa.....	15
Taulukko 2 Tuomarinimitykset vuosilta 2007- 2014	29
Taulukko 3 Vaasan hovioikeuden työtilastot.....	45

LIITELUETTELO

Liite 1 Haastattelukysymykset Vaasan hovioikeuden presidentti Tapani Vasamalle

Liite 2 Haastattelukysymykset Vaasan hovioikeuden hovioikeudenneuvos Tapio Kaarniemelle

Liite 3 Haastattelukysymykset Vaasan hovioikeuden asessori Linda Taivassalolle

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on ajankohtainen tuomioistuinlaki, joka astui voimaan 1.1.2017. Kokonaan uuteen lakiin on koottu yleiset säännökset tuomioistuinten tehtävistä, organisaatiosta ja sen hallinnosta sekä niiden jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Tuomioistuinlaki kumosi eri tuomioistuimia koskevat lait ja asetukset lukuun ottamatta ylimpiä tuomioistuimia koskevia lakeja sekä tuomioistuinten tuomiopiirejä ja toimipaikkoja koskevia asetuksia. Uuden lain tarkoituksena on selkiyttää lainsäädäntöä, tehostaa tuomioistuinten toimintaa ja korostaa niiden itsenäistä asemaa sekä kehittää lainkäyttöhenkilöstön koulutusta. Uuden lain myötä Vaasan hovioikeudessa on uudistettu työjärjestystä vastaamaan muutoksen mukana tulleita uudistuksia.

Valitsin aiheekseni tuomioistuinlain, sillä se on ajankohtainen ja erittäin relevantti myös minulle. Työskentelen Vaasan hovioikeudessa lainkäyttösihteerinä, joten minun on oltava tuomioistuimen toiminnan organisoimisesta ajan tasalla. Työni tavoitteena on selvittää miksi uusi laki oli tarpeellinen, mitä uudistettiin sekä mitä muutoksia uusi tuomioistuinlaki tuo mukanaan hovioikeuksia koskien. Lisäksi tutkin miten tuomioistuinlaki vaikuttaa Vaasan hovioikeuden toimintaan käytännössä.

Lähteinä työssäni käytän vanhaa sekä nykyistä lainsäädäntöä, oikeuskirjallisuutta ja artikkeleita, hallituksen esityksiä, oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja. Oikeusministeriön verkkosivut ja tiedotteet toimivat myös tutkimuksena lähteinä. Lisäksi haastattelen Vaasan hovioikeuden presidenttiä, tuomaria ja aikaisemmin esittelijänä toiminutta asessoria saadakseni konkreettista tietoa muutoksen vaikutuksista.

Opinnäytetyöni koostuu kuudesta luvusta. Johdannon jälkeen luvussa kaksi tarkastelen tuomioistuinlaitosta ja tuomioistuimia yleisesti. Kolmannessa luvussa analysoin kansainvälistä ja pohjoismaista kehitystä tuomioistuinten lainsäädäntöä koskien sekä kehitystä kohti uutta tuomioistuinlakia. Neljännessä luvussa käyn läpi keskeisimmät lakimuutokset verrattuna vanhaan lakiin. Tutkin myös uuden tuomarinkoulutuslautakunnan roolia muutoksessa. Viidennessä luvussa keskityn

tuomioistuinlain vaikutuksiin Vaasan hovioikeudessa. Lisäksi tuon henkilökunnan kokemuksia esille. Lopuksi esitän yhteenvedon ja johtopäätökset.

2 TUOMIOISTUIMET

Suomessa tuomiovalta kuuluu riippumattomille tuomioistuimille. Tuomioistuimet on jaettu yleisiin tuomioistuihin, hallintotuomioistuihin ja erityistuomioistuihin. Näiden tuomioistuihin asema ja tehtävät on määritelty laissa.

2.1 Yleiset tuomioistuimet

Yleisiin tuomioistuihin kuuluvat kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus. Kärjäoikeus on ensimmäinen oikeusaste, joka käsittelee rikos-, riita- ja hakemusasioita. Rikosasioita ovat lain mukaan rangaistavat teot. Riita-asioihin kuuluvat yksityisten henkilöiden ja yritysten väliset riidat kuten perintöriidat sekä kiinteistöjä koskevat riidat. Hakemusasioita ovat muun muassa avioero ja velkajärjestely. Asiat ratkaistaan joko istunnossa tai kirjallisessa menettelyssä. (L 25.8.2016/673)

Hovioikeus käsittelee valituksia kärjäoikeuksien ratkaisusta eli se toimii muutoksenhakutuomioistuimena. Jotta asia voidaan ottaa käsiteltäväksi, on asiassa ensin myönnettävä jatkokäsittelylupa. Vuonna 2015 jatkokäsittelylupajärjestelmän soveltamista laajennettiin. Kaikki valitukset riita- ja hakemusasioista sekä rikosasioista, joissa ei ole tuomittu yli kahdeksan kuukautta vankeutta, vaativat jatkokäsittelyluvan myöntämistä. Jatkokäsittelylupa myönnetään, jos *”ilmenee aihetta epäillä kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta, kärjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida jatkokäsittelylupaa myöntämättä, lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa on tärkeä myöntää asiassa jatkokäsittelylupa tai luvan myöntämiseen on muu painava syy.”* Jos vastaaja on tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kahdeksan kuukautta vankeutta, ei jatkokäsittelylupaa vaadita. (L 1.1.1734/4)

Ensimmäisenä asteena hovioikeus käsittelee valtio- ja maanpetosasioita sekä eräitä virkasyyteasioita. Hovioikeus valvoo myös piiriinsä kuuluvia kärjäoikeuksia. Hovioikeudessa ratkaisut tehdään useimmiten kolmen neuvoksen kokoonpanossa joko esittelystä tai pääkäsittelystä. (L 25.8.2016/673)

Korkeimmasta oikeudesta voidaan hakea muutosta pyytämällä valituslupaa. Se käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa ja valvoo lainkäyttöä. Korkein oikeus on ennakkopäätöstuomioistuin eli se antaa päätöksillään oikeusohjeita tulevien vastaavanlaisten oikeusriitojen varalle. Korkeimpaan oikeuteen voi valittaa hovioikeuksien ratkaisuksista, käräjäoikeuksien maa-oikeutena antamista ratkaisuksista sekä markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden ratkaisuksista. Valitus tutkitaan vain, jos sille myönnetään valituslupa. (L 26.8.2005/665)

2.2 Hallintotuomioistuimet

Hallintotuomioistuimia ovat hallinto-oikeudet ja korkein hallinto-oikeus. Hallinto-oikeus käsittelee valtion ja viranomaisten päätöksistä tehtyjä valituksia. Hallinto-oikeus tutkii asiaa ja tekee päätöksen, onko viranomaisen päätös lainmukainen. (L 25.8.2016/673)

Korkein hallinto-oikeus on ylin hallintotuomioistuin ja käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa. Se valvoo myös lainkäyttöä omalla toimialallaan. Korkeimmasta hallinto-oikeudesta haetaan muutosta hallinto-oikeuden ratkaisuihin. (L 22.12.2006/1265)

2.3 Erityistuomioistuimet

Perustuslain 98 §:n 3 momentin mukaiset erityistuomioistuimet ovat työtuomioistuin, markkinaoikeus ja vakuutus-oikeus. Myös valtakunnanoikeus on erityinen tuomioistuin. (L 25.8.2016/673)

Markkinaoikeus on erityistuomioistuin, jonka toimivalta kattaa koko maan. Sen toimipiiriin kuuluu hankinta-asiat, kilpailu- ja valvonta-asiat, markkinaoikeudelliset asiat sekä teollis- ja tekijänoikeudelliset asiat. (L 25.8.2016/673)

Työtuomioistuin käsittelee erikoistuomioistuimena riita-asiat ja työrauharikkomukset koskien työehto- ja virkaehtosopimusten soveltamista ja tulkintaa. Työtuomioistuimen tuomioihin ei voida hakea muutosta, sillä se on ainoa toimivaltainen tuomioistuin kyseisissä asioissa. Korkein oikeus voi kuitenkin

purkaa tuomion. Työtuomioistuin antaa myös muille tuomioistuimille lausuntoja asioissa, joissa tarvitaan erityistä työehto- ja virkaehtosopimusolojen tietämystä. Työoikeudelliset riidat työnantajan ja työntekijän välisistä työsopimuksista ratkaistaan käräjäoikeudessa ja samanlaiset virkasuhderiidat hallinto-oikeudessa. (L 25.8.2016/673)

Vakuutusosoikeus on riippumaton ja puolueeton erityistuomioistuin, joka käsittelee toimeentuloturva-asioita. Vakuutusosoikeus kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan. Vakuutusosoikeudelle kuuluvat tehtävät, jotka sosiaaliturvalainsäädännön mukaan kuuluvat sen toimivaltaan. Käsiteltäviin asioihin kuuluvat esimerkiksi valitukset asumistuesta, elatustuesta, opintotuesta ja työttömyysturvasta. (L 25.8.2016/673)

Valtakunnanoikeus on tuomioistuin, jossa käsitellään syytteitä, jotka nostetaan lainvastaisesta toiminnasta virkatoimessa valtioneuvoston jäsentä tai oikeuskansleria, eduskunnan oikeusasiamiestä tai korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsentä vastaan. Valtakunnanoikeus käsittelee myös tasavallan presidentin rikosoikeudellista vastuuta koskevan syytteen. Valtakunnanoikeuden jäsenet ovat korkeimman oikeuden presidentti, korkeimman hallinto-oikeuden presidentti, kolme virkaiältään vanhinta hovioikeuden presidenttiä sekä viisi eduskunnan valitsemaa jäsentä. (L 25.2.2000/196)

3 KEHITYS KOHTI UUTTA TUOMIOISTUINLAKIA

Tuomioiden riippumattomuutta ja itsenäisyyttä on korostettu kansainvälisesti jo useita vuosikymmeniä. Vallan kolmijakoa on pyritty turvamaan ja varmistamaan tuomioistuinten ja tuomareiden puolueettomuus.

3.1 Kansainvälisesti ohjaavat periaatteet

Yhdistyneiden Kansakuntien laatima *Basic Principles on the Independence of the Judiciary* julkaistiin jo vuonna 1985. Julkaisu koostuu 20 periaatteesta, joiden tulisi ohjata tuomioistuimen toimintaa. Erityisesti painotetaan tuomareiden ja oikeusprosessin puolueettomuutta ja valtion roolia takaamaan nämä oikeudet. Ensimmäinen periaate ohjeistaakin valtioita kunnioittamaan ja varmistamaan itsenäisen tuomioistuimen toiminnan. (Yhdistyneet kansakunnat 1985) Samat periaatteet löytyvät myös Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 2006 laatimasta tiivistelmästä *Compendium of United Nations standards and norms in crime prevention and criminal justice*. Julkaisun sivulta 356 luetellaan nämä periaatteet sekä toimenpiteet, joiden avulla valtiot voivat saavuttaa nämä. Jokaisen YK:n jäsenmaan velvollisuus on tarjota oikeuslaitokselle tarvittavat resurssit, jotta kaikkien tehtävät tulevat asianmukaisesti hoidetuksi. (Yhdistyneet kansakunnat 2006) Lisäksi vuonna 2010 Euroopan neuvoston ministerikomitea antoi suosituksia tuomareiden riippumattomuutta ja velvollisuuksia koskien. Suositusten mukaan asioiden jakamisen tuomioistuimessa tulisi tapahtua ennalta vahvistettujen kriteereiden mukaisesti, jotta asioihin määräytyisi aina itsenäinen ja puolueeton tuomari. Suosituksissa otetaan myös kantaa tuomioistuimen tehokkuuteen. Tuomioistuimen ja tuomareiden tehokkuus on välttämätöntä kansalaisten oikeusturvan kannalta. (Eurooppa neuvosto 2010)

On siis hyvin selvää, että kansainvälisesti on pyritty varmistamaan ja turvaamaan, niin pitkälti kuin mahdollista, tuomioistuinten ja tuomareiden asemaa ja puolueettomuutta.

3.2 Pohjoismaiden lainsäädäntö

Pohjoismaissa lainsäädäntö tuomioistuimia koskien ei noudata kaikissa maissa samaa kaavaa. Ruotsissa perustuslaki sisältää säännökset tuomioistuinten riippumattomuudesta ja tuomareiden virassapysymisoikeudesta. Tuomareiden virkamiesoikeudellisesta asemasta taas löytyy säännökset virkamieslaissa. Tuomareiden nimittämisestä on oma lakinsa ja yleisistä tuomioistuimista säädetään oikeudenkäymiskaassa (rättegångsbalken). (OMML 26/2014) Ruotsissa ollaan kuitenkin muutoksen äärellä. 1.7.2017 astui voimaan uutta sääntelyä, jolla pyritään helpottamaan tuomioistuinten yhteistyötä, lisäämään joustavuutta sekä tehostamaan käsittelyä. (Regeringens proposition 2016/17:174)

Norjassa, Tanskassa ja Islannissa tuomioistuimia sääntelevät omat lait. Muista maista poiketen, Norjassa tähän lakiin on sisällytetty myös oikeudenkäyntiä koskevaa prosessuaalista sääntelyä. Norjan tuomioistuinlaki on kuitenkin jo vuodelta 1915 peräisin, joten lakia ollaan uudistamassa. Lakiin on tehty osittaisuudistuksia 2000-luvulla, mutta kokonaisuudistuksella pyritään ajankohtaistamaan säännökset ja selkiyttämään kokonaisuutta. (OMML 26/2014)

Tanskassa tuomioistuimia koskevat säännökset, valtakunnanoikeutta lukuun ottamatta, on koottu oikeudenkäyntilakiin, prosessilainsäädännön kanssa samaan lakiin. Lisäksi perustuslaista löytyvät säännökset tuomioistuinten riippumattomuudesta ja tuomareiden erottamattomuudesta. (OMML 26/2014)

Islannin tuomioistuinlaissa säädetään tuomareiden ja tuomioistuimen toiminnan lisäksi tuomareiden virkamiesoikeudellisesta asemasta. Laissa ei ole prosessilainsäädäntöä. (OMML 26/2014)

3.3 Tuomioistuinorganisaation aiempi sääntely

Ennen uuden tuomioistuinlain laatimista tuomioistuimia koskevat säännökset oli hajautettu eri lakeihin ja asetuksiin. Jokaiselle tuomioistuimelle oli oma lakinsa (taulukko 1).

Tuomareita koskeva sääntely oli sijoitettu useisiin eri lakeihin kuten tuomioistuinten organisaatiolakeihin, valtion virkamieslakiin ja sen nojalla annettuun valtion virkamiesasetukseen sekä lakiin tuomareiden nimittämisestä ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen tuomareiden nimittämisestä.

Taulukko 1 - Voimassa olleet organisaatiolait- ja asetukset ennen Tuomioistuinlain voimaantuloa

Tuomioistuin	Laki	Asetus
käräjäoikeus	käräjäoikeuslaki (581/1993)	käräjäoikeusasetus (582/1993)
hovioikeus	hovioikeuslaki (56/1994)	hovioikeusasetus (211/1994)
hallinto-oikeus	hallinto-oikeuslaki (430/1999)	hallinto-oikeusasetus (438/1999)
korkein oikeus	laki korkeimmasta oikeudesta (665/2005)	-
korkein hallinto-oikeus	laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta (1265/2006)	-
markkinaoikeus	laki markkinaoikeudesta (99/2013)	-
työtuomioistuin	laki oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa (646/1974)	asetus työtuomioistuimesta (201/1983)
vakuutus-oikeus	vakuutus-oikeuslaki (132/2003)	valtioneuvoston asetus vakuutus-oikeudesta (237/2003)

3.4 Tuomioistuinlakityöryhmän lainvalmistelu

Marraskuun 22. päivänä vuonna 2011 oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus tuomioistuimia ja tuomareita koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Toimikaudeksi oli alun perin asetettu 1.12.2011–31.12.2013, mutta sitä jatkettiin vielä maaliskuun 2014 loppuun saakka. Työryhmän puheenjohtajana toimi Helsingin hovioikeuden presidentti Mikko Könkkölä ja varapuheenjohtajana Turun hallinto-oikeuden ylituomari Hannu Renvall. Näiden lisäksi työryhmässä oli 16 jäsentä ja kaksi sihteeriä. Jäsenistä löytyi edustajia kaikista yleisistä tuomioistuimista, hallintotuomioistuimista, kolmesta erityistuomioistuimista sekä oikeusministeriöstä, valtiovarainministeriöstä ja Suomen tuomariliitto ry:stä. (OMML 26/2014)

Muutama vuosi myöhemmin, huhtikuun 22. päivänä 2014, työryhmä luovutti mietintönsä (OMML 26/2014) asiaa koskien. Tuomioistuinlakityöryhmän ehdotus oli, että säädettäisiin kokonaan uusi laki, joka koskisi kaikki tuomioistuimia, tuomioistuinlaki. Laissa säädettäisiin tuomioistuinlaitoksesta ja sen henkilöstöstä. Mietintö ei ollut työryhmän osalta täysin yksimielinen, vaan se sisälsi useita eriäviä mielipiteitä. Eriävän mielipiteen jättivät hallitusneuvokset Anne Hallavainio, Ahti Penttinen ja Kirsi Äijälä, oikeusneuvos Pertti Välimäki, hallintoneuvos Sakari Vanhala, Turun hovioikeuden presidentti Timo Esko, laamanni Tapani Koppinen, ylituomarit Juha Pystynen ja Kimmo Mikkola sekä puheenjohtaja, Helsingin hovioikeuden presidentti Mikko Könkkölä. Lisäksi usea työryhmän jäsen ilmoitti yhtyvänsä joihinkin eriäviin mielipiteisiin. Suurinta erimielisyyttä aiheutti tuomioistuinten päällikkötuomareiden tehtävien määräaikaistaminen. (OMML 26/2014)

Oikeusministeriö pyysi työryhmän mietinnöstä 102 lausuntoa eri viranomaiselta ja yhteisöltä. Pyydetyistä lausunnoista saapui 82. Näistä lausunnoista laadittiin tiivistelmä ”Lausunnot tuomioistuinlakityöryhmän mietinnöstä” (OMML 44/2014). Lausunnoissa kannatettiin yleisesti työryhmän tehtävänantoa ja tavoitteita sekä esitystä, että tuomioistuimia ja tuomareita koskevat säännökset löytyisivät yhdestä laista. Lausunnonantajat pitivät kuitenkin mietinnön valmistelua puutteellisena ja lopputulosta keskeneräisenä. Erityisesti kiinnitettiin huomiota siihen, ettei työryhmä ollut ottanut riittävästi huomioon eri tuomioistuinten erityispiirteitä. Kritiikkiä sai osakseen myös esityksen vaikutus tuomioistuinten riippumattomuuteen. Toisin kuin tavoiteltiin, ehdotusten katsottiin heikentävän tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta. Kuten tuomioistuinlakityöryhmän jäsentenkin keskuudessa, lausunnonantajien osalta eniten vastusta aiheuttivat ehdotukset päällikkötuomareiden nimittämisestä määräajaksi ja tuomarin viran poistaminen talousarvion erittelystä. Myöskään asessorin virkojen perustamista ei katsottu hyvällä. Vaikka yleisesti hyväksyttiin ajatus siitä, että tuomareiden koulutusjärjestelmää on syytä kehittää, ehdotetun järjestelmän ei katsottu sopivan yhteen esittelijäjärjestelmän kanssa ja sen taloudelliset vaikutukset koettiin puutteellisesti ja epärealistisesti arvioituksi. (OMML 44/2014)

Syyskuun 25. päivänä 2014 hankkeen jatkovalmistelua varten oikeusministeriö asetti jatkohankkeen laatimaan hallituksen esityksen tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Tavoitteena oli antaa esitys eduskunnalle syksyllä 2015. Jatkohanke jaettiin kahteen osaan: säädösvalmisteluun ja tuomarikoulutuksen suunnitteluun. Säädösvalmistelutyöryhmän tehtävänä oli huolehtia hallituksen esityksen valmistelusta. Koulutustyöryhmän tulisi suunnitella ja valmistella tuomareiden ja muun lainkäyttöhenkilöstön koulutusohjelman sekä tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät. Jatkohanke tuli toteuttaa tuomioistuinlakityöryhmän ehdotuksiin ja niistä saatuun lausuntopalautteeseen perustuen. (HE 7/2016)

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja tuomioistuinlaiksi sekä koulutustyöryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoa 101 taholta; tuomioistuimilta, viranomaisilta ja yhteisöiltä. Lausunnoissa pyydettiin lausumaan muuttuneista ehdotuksista ja erityisesti koulutustyöryhmän mietinnöstä. Lausuntoja saapui 67. (OMML 3/2016) Saapuneet lausunnot eivät eronneet huomattavasti lausuntokierroksesta tuomioistuinlakityöryhmän mietinnöistä. Tällä kertaa kuitenkin suurin osa lausunnoista koski koulutusuudistusta. Osa lausunnonantajista piti tuomareiden koulutusjärjestelmän kehittämistä erittäin kiireellisenä, sillä koulutuksen tilan ei koettu olevan riittävä kansainväliseen oikeudenkäyttöön verrattuna. Jotkut, kuten useat tuomioistuimet ja eduskunnan oikeusasiamies, kokivat, että koulutusta tulisi uudistaa, mutta tämä tehtävä tulisi jättää myöhemmin perustettavalle tuomioistuinvirastolle. (HE 7/2016)

Keskeisimmät erimielisyydet muodostuivat tuomioistuinten vaikutusmahdollisuuksista kärjänotaareiden valitsemisprosessissa ja asessorin koulutusviroista. Työryhmä ehdotti mietinnössään, että vastuu tuomioistuinharjoittelun hakumenettelystä sekä harjoittelijoiden valinta siirrettäisiin tuomarinkoulutuslautakunnalle. Syynä tähän nähtiin päällekkäinen työ, jota tuomioistuimet tekevät, kun harjoittelija lähettää hakemuksensa useampaan tuomioistuimeen, sekä tuomioistuinten oma palaute hakumenettelyn kuormittavuudesta. Suurin osa lausunnonantajista ei kuitenkaan pitänyt ajatuksesta, että harjoittelijan lopullinen valinta ei olisi tuomioistuimen omissa käsissä.

Koulutusta koskien enemmistö lausunnonantajista on kannattanut tuomareiden koulutuksen kehittämistä. Asessorin virkojen perustaminen kuitenkin jakoi mielipiteitä. Osa koki, että suunnittelua pitäisi vielä jatkaa ja koulutusjärjestelmän toteuttamistapaa harkita. (OMML 3/2016)

Perustuslakivaliokunta otti myös kantaa hallituksen esitykseen lausunnossaan (PeVL 14/2016 vp) lakivaliokunnan pyynnöstä. Esitystä tuomioistuinlaiksi arvioitaessa, huomioon täytyy ottaa erityisesti perustuslain 3 § (valtiollinen tehtävän jako), 21 § (oikeusturva) ja 98 § - 103 § (lainkäyttö). Perustuslakivaliokunta arvioi muun muassa tuomarin virkojen poistamista erittelyvirkojen joukosta, hovioikeuden valvontavaltaa tuomiopiiriinsä kuuluviin kärjäoikeuksiin, tuomioistuinten itse laatimaa työjärjestystä toimintansa järjestämiseksi sekä määräaikaisia asessorin virkoja. Valiokunta ei havainnut ehdotetun sääntelyn muodostuvan ongelmalliseksi perustuslain kannalta, joten esitettiin, että ”lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä”. (PeVL 14/2016 vp)

3.5 Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Tuomioistuinlakityöryhmän tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muotoon ehdotus tuomioistuimia ja tuomareita koskevaksi laiksi. Yleiset säännökset haluttiin koota yhteen lakiin. Laki koskisi kaikkia tuomioistuimia ja siihen sisällytettäisiin myös säännökset tuomareiden virkamiesoikeudellisesta erityisasemasta. (HE 7/2016)

Tuomioistuinlaki kumoaisi kärjäoikeuslain, hovioikeuslain, markkinaoikeudesta annetun lain, vakuutuslainsäädännön, tuomareiden nimittämisestä annetun lain sekä niiden nojalla annetut asetukset. Kärjäoikeuksien ja hovioikeuksien tuomiopiireistä annetuista valtioneuvoston asetuksista ei kuitenkaan luovuttaisi vaan ne päivitetäisiin. Säännökset hallinto-oikeuslaista ja hallinto-oikeusasetuksesta kumottaisiin suurimmaksi osaksi ja siirrettäisiin uuteen lakiin. Kuitenkin lait korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta säilytettäisiin. Valtakunnanoikeutta koskevaan sääntelyyn ei puututtaisi. Lisäksi

muutettaisiin valtion virkamieslakia ja lakia oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa sekä säädettäisiin laki tuomioistuinharjoittelusta ja laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimi rekisteristä. Myös oikeudenkäymiskaarta muutettaisiin. Oikeudenkäymiskaareen siirrettäisiin säännökset koskien käräjäoikeuden ja hovioikeuden päätösvaltaista kokoonpanoa. Asetuksista luopuessa, tuomioistuimen vastuulla olisi laatia tarkemmat määräykset sen toiminnan järjestämisestä omassa työjärjestyksessään. (HE 7/2016)

Hallituksen esityksessä ehdotetaan tuomioistuimia ja tuomareita koskevasta yhteisestä laista, eli se olisi tuomioistuimille yhteinen. Sääntely siirtyisi lain tasolle. Tuomioistuinlaissa on kyse pohjimmiltaan tuomioistuinten henkilöstöä, johtamista ja hallintoa koskevista säännöksistä. Laissa olisi eri tuomioistuimia koskevat luvut, poikkeuksena korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Tuomioistuinlaissa ei säädettäisi ylimpien oikeuksien organisaatiosta, vaan niitä koskevat erillislait jäisivät voimaan. Pääasiallisiksi tavoitteiksi on asetettu sääntelyn selkiyttäminen ja säädöstason korottaminen, riippumattomuuden korostaminen, lainkäytön laadun takaaminen ja toiminnan tehostaminen. (HE 7/2016)

Ennen tuomioistuinlain voimaan tuloa eri tuomioistuimia koskevat sääntelyt oli hajautettu omiin organisaatiolakeihin ja asetuksiin. Yhtenäisellä lailla halutaan luoda tuomioistuinlaitokselle johdonmukainen kokonaisuus, joka yhtenäistäisi sääntelyä ottaen kuitenkin huomioon eri tuomioistuinten erityispiirteet. Samalla sääntely tuotaisiin nykyaikaan päivittämällä sitä rakenteellisesti ja kielellisesti. (HE 7/2016) Oikeudenkäyntimenettelyä koskevaan lainsäädäntö halutaan kuitenkin pitää erillään. Eri tuomioistuimia koskevat oikeudenkäyntisäännökset kootaan omaksi lainsäädännöksi, jotta tuomioistuimen toimintaa ja sen oikeudenkäyntimenettelyä ei sekoitettaisi keskenään. (HE 7/2016)

Toiseksi tavoitteeksi on listattu riippumattomuuden korostaminen. Tuomioistuimen riippumattomuus taataan perustuslain 1 luvun 3 §:ssä. Tuomioistuinta ei sido mikään muu kuin voimassa oleva oikeus ja sen tekemiin ratkaisuihin ei ole ulkopuolisen järjestön, organisaation tai minkään muun tahon mahdollista puuttua. Tätä riippumattomuutta on haluttu vahvistaa ennestään. Sijoittamalla tuomareita

koskevat virkamiesoikeudelliset erityissäännökset tuomioistuinkiin korostetaan heidän asemaansa tuomiovallankäyttäjinä. Säättämällä tarkemmin siitä, kenellä on oikeus toimia tuomarina, kansalaisten oikeusturva sekä tuomareiden riippumattomuus paranevat. Kansalaiset voivat luottaa tuomiovallankäyttäjien tekemiin ratkaisuihin, kun tuomarina saa toimia vain lain mittapuuihin yltävä henkilö. Lisäksi asioiden jakaminen tuomareille tulisi ottaa huomioon laissa. Näin tuomioistuimen riippumattomuutta korostettaisiin myös ulkopuolisille. Kun tiedetään, millä perusteella asiat jaetaan tuomioistuimen sisällä, ei epäilyksille jää sijaa. Myös liittämällä tuomareiden sidonnaisuusilmoituksia ja sivutoimilupakäytäntöä koskevat säännökset uuteen lakiin, lisätään tuomioistuimen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. (HE 7/2016)

Yksi esityksen tavoitteista, lainkäytön laadun takaaminen, pyritään toteuttamaan virkarakenteen nykyaikaistamisella ja tuomaripainotteisuuden lisäämisellä. Näin käsittelyaikoja saadaan lyhennettyä, oikeusturva varmistettua ja lainkäyttötöiminnan laatua parannettua. Tähän tavoitteeseen päästään tämän lisäksi muuttamalla lainkäyttöhenkilökunnan koulutus entistä suunnitelmallisemmaksi. Systemaattinen koulutus takaa sen, että tuomioistuinlaitoksissa on myös tulevaisuudessa päteviä ja motivoituneita henkilöitä. Varsin tärkeää tästä tekeekin se, että lainkäytön painopiste siirtyy yhä etenevin määrin alioikeuksiin. (HE 7/2016)

Tuomioistuinlaitos ei ole poikkeus, vaan myös sen resurssit niukkenevat vuosi vuodelta kuten muidenkin laitosten. Tämän vuoksi on tarpeen ottaa käyttöön keinoja, joilla voidaan joustavasti hyödyntää nämä resurssit ja tehostaa toimintaa. Esityksessä ehdotetulla sääntelyllä pyritään helpottamaan tätä resurssienkäyttöä sallimalla tuomarien toimia toisessa tuomioistuimessa tarpeen mukaan. Myös uudistamalla tuomioistuinten hallinto- ja johtamisjärjestelmiä toiminnan odotetaan tehostuvan. Kun tuomioistuimet saisivat itse päättää oman toimintansa organisoimisesta lain asettamissa rajoissa, mahdollistaa tämä tehokkaan ja tuloksellisen toiminnan. (HE 7/2016)

4 KESKEISIMMÄT MUUTOKSET HOVIOIKEUKSISSA

Suomessa on 1.4.2014 lähtien ollut viisi hovioikeutta: Turun, Vaasan, Itä-Suomen, Helsingin ja Rovaniemen hovioikeudet. Jokaisen hovioikeuden tuomiopiiriin kuuluu yksi tai useampi käräjäoikeus. (L 25.8.2016/673)

1.1.2017 voimaantullut tuomioistuinlaki (L 25.8.2016/673) kumosi tuomioistuimia koskevat organisaatiolait ja asetukset. Vuonna 1994 voimaantullut hovioikeuslaki (L 21.1.1994/56) ei siis enää säätele hovioikeuksien toimintaa. Myös hovioikeusasetus (18.3.1994/211) kumoutui samalla. Uusi laki vaikuttaa hovioikeudessa suurimmaksi osaksi vain lainkäyttöhenkilökuntaan.

4.1 Hallinto- ja johtamisjärjestelmän uudistus

Tuomioistuimet ovat päällikkövirastoja eli jokaista tuomioistuinta johtaa päällikkötuomari. Hovioikeudessa päällikkötuomarina toimii hovioikeuden presidentti. Päällikkötuomarin tehtävänä on johtaa viraston toimintaa, vastata sen tuloksellisuudesta, toimintakyvystä ja kehittämisestä sekä valvoa oikeusperiaatteiden soveltamista. Päällikkötuomari osallistuu myös lainkäyttöön työtilanteen salliessa. (OMML 26/2014)

Tuomioistuinlain myötä tuomioistuinten hallintoa ja johtamista muutetaan. Päällikkötuomareiden virat määräaikaistetaan seitsemän vuoden toimikausiksi kerrallaan (L 25.8.2016/673). Muutoksen syynä on päällikkötuomarin tehtävän muuttuminen entistä vaativammaksi. Tuomarin taitojen ja oikeudellisen tietämyksen lisäksi päällikkötuomareilta vaaditaan johtamistaitoa monella eri saralla. Heidän täytyy olla suunnan näyttäjiä ja kyetä muutoksen, osaamisen ja kehittämistyön johtamiseen (Oikarinen 2015, 193). Oikeudenkäyntimenettelyn uudistukset ja tietotekniikan kehittyminen edellyttävät sopeutumista ja uusien toimintatapojen omaksumista. Yhteiskunnan muuttuvat olosuhteet vaativat siis päällikkötuomarilta laadukasta ja tehokasta johtamista, jota on pystyttävä arvioimaan tietyn väliajoin. Päällikkötuomarilta vaadittavat ominaisuudet saattavat muuttua hyvinkin lyhyessä ajassa, joten tehtävän määräaikaistaminen on nopeasti kehittyvässä yhteiskunnassa paikallaan. Oikeusturvan kannalta on myös

välttämätöntä, että varmistutaan tuomioistuinten toiminnan tehokkuudesta, johon taas vaikuttaa viraston johtajan kyvyt. (HE 7/2016)

Joidenkin muutosten toteuttaminen tuomioistuimissa saattaa viedä vuosia, joten liian lyhyt toimikausi ei sallisi päällikkötuomarille mahdollisuutta toteuttaa uudistuksia. Tämän vuoksi seitsemän vuoden toimikausi on perustellumpi kuin esimerkiksi lyhyempi viiden vuoden toimikausi. Lisäksi taataan päällikkötuomarin motivaatio uudistushankkeita suunnitellessaan. Jos toimikausi olisi hyvin lyhyt, ei uudistuksia olisi mielekästä lähteä ajamaan eteenpäin. Pidemmästä toimikaudesta huolimatta päällikkötuomarin määräaikaiseen tehtävään nimitetty säilyttäisi myös vakinaisen tuomarin virkansa eli hän olisi vain virkavapaalla omasta tuomarin virastaan. Tämä järjestely takaa tuomarin riippumattomuuden, sillä pääsääntönä on, että tuomarin virka on vakinainen ja tuomarilla tulisi olla vahva virassapysymisoikeus. (HE 7/2016)

Uudistuksessa luovuttiin myös osastojen työskentelystä vastaavien hovioikeuden laamannien viroista ja tilalle astuivat osaston johtajaan tehtävät. Ehdotus hovioikeuksien osaston johtajien tehtävien määräaikaistamisesta koettiin kiireellisemmäksi ja siitä valmistettiin erillinen hallituksen esitys vuonna 2014. (HE 224/2014) Uudistettu lainsäädäntö astui voimaan 1.10.2015.

Laamannin viroista haluttiin luopua, sillä hovioikeuden osastojen lukumäärä on ollut sidoksissa hovioikeuden laamannien lukumäärään. Tämän ei koettu olevan tarkoituksenmukaista eikä hovioikeuksien toimintaa pystytty järjestämään mahdollisimman tehokkaalla tavalla. Osaston johtajan tehtävä taas on määräaikainen, johon nimitetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tehtävään nimitetään tuomioistuimen vakinainen tuomari laissa säädetyn hakumenettelyn mukaisesti. Muutos tarkoittaa sitä, että hovioikeuksien osastojen määrä ei ole enää riippuvainen laamannien virkojen määrästä. Organisaatiorakenteita on siis mahdollista muuttaa joustavammin ja ennen kaikkea korostuu tuomioistuinten oikeus päättää itse, miten he toimintansa haluavat järjestää. (HE 224/2016)

Osaston johtajan tehtävän määräaikaisuus ei heikennä tuomarin riippumattomuutta, sillä tehtävässä toimivalla henkilöllä olisi kuitenkin vakinainen tuomarin virka.

Positiivista on myös se, että osaston johtajan tehtävästä on aiempaa useamman tuomarin helpompi saada kokemusta johtamisesta, joka taas lisää päällikkötuomarien tehtäviin pätevien hakijoiden määrää. Yhtenä huonona puolena voidaan kuitenkin nähdä se, että hovioikeuden välijohtoon ei ole enää mahdollista hakea tuomioistuimen ulkopuolelta, vaan tehtävään hakevalla tulisi olla tuomioistuimessa vakinainen virka. Uudistus rajoittaa siis jonkin verran hakijakuntaa. (HE 224/2016)

Tuomioistuinlain 8 luvussa säädetään tuomioistuimen työskentelyn järjestämisestä, johtamisesta ja hallinnosta. Luvun 2 §:ssä määritellään päällikkötuomarin tehtävät ja 6 §:ssä osaston johtajan tehtävät.

4.2 Tuomareita koskevat uudistukset

Tuomareita koskevaa sääntelyä selkiyttäessä, moni asia koki uudistuksen. Hovioikeuden tuomareita koskien nousevat esille muutokset kokoonpanosäännöksissä, viran erittelyominaisuuden poistuminen, tuomareiden toimiminen toisessa tuomioistuimessa, sidonnaisuus- ja sivutoimirekisterin luominen sekä tuomarinvalasta luopuminen. Tuomareita koskevia virkamiesoikeudellisia säännöksiä siirrettiin myös tuomioistuinlakiin.

1. Ensinnäkin, hovioikeuden kokoonpanosäännöksiä uudistettiin. Käytännön toiminnan helpottamiseksi ja joustavuuden lisäämiseksi lainkäyttöasioiden ratkaisukokoonpanoissa puheenjohtajana voi toimia kuka tahansa kokoonpanon jäsenistä. Asian valmistellut tai erityistä asiantuntemusta, esimerkiksi kielellistä tai koulutuksellista, omaavan jäsenen toimiminen puheenjohtajana voi toisinaan olla käytännöllisempi ratkaisu. Useampi tuomari saa myös kokemusta puheenjohtajatehtävästä, kun tehtävä ei ole sidottuna virkaikään. (HE 7/2016)

Tuomioistuinlain 3 luvun 4 §:ssä säädetään yleisluontoisesti, että puheenjohtajana voisi toimia tuomioistuimen lainoppinut jäsen. Tämä tarkoittaisi siis sitä, että luovutaan virkajärjestykseen perustuvasta puheenjohtajuudesta, jota noudatetaan käräjäoikeuksissa ja hovioikeuksissa. Tuomioistuimen työjärjestyksessä voidaan antaa tarkempia määräyksiä asiasta. (HE 7/2016)

2. Niin ikään tuomarin virka on ollut talousarviossa eriteltävä virka. Kun virka on eritelty talousarviossa, sitä ei saa perustaa, lakkauttaa eikä sen nimeä muuttaa ilman eduskunnan päätöstä. Talousarviossa päätetään myös viran nimike ja palkkaluokka. Jos muutoksia on haluttu tehdä, on tuomioistuimen tehtävä tästä ehdotus oikeusministeriölle. Oikeusministeriö esittää sitten esityksen eduskunnalle, jossa tehdään lopullinen päätös. Tähän moniportaiseen ja pitkäkestoiseen toimintatapaan on haluttu muutos. Vuosien saatossa erittelyvelvollisuuden piiriin kuuluvia virkoja on progressiivisesti vähennetty. Yhteiskunnan kehittyminen ja tehtävien laajentuminen on johtanut siihen, että valtionhallinnon toimintaa ja virkajärjestelyjä on kyettävä hoitamaan joustavammin. (HE 7/2016)

Tuomioistuinlaitos on jatkuvassa kehityksessä ja sen toimintaympäristö on muuttunut huomattavasti viime vuosina. Tuomarin virkojen ollessa talousarvion erittelyvirkoja, tuomioistuinten virkarakennetta on hankala kehittää ja resurssienjako vaikeutuu. Esimerkiksi jos tuomarin vakinaiselle viralle on tarve ja määrärahat riittäisivät viran perustamiseen, oikeusministeriö ei voi ryhtyä toimenpiteisiin ilman talousarviokäsittelyä ja eduskunnan hyväksyntää. Lisäksi jos tarvetta tuomareille on, mutta virkoja ei voida sujuvasti perustaa, oikeusturvan laatu kärsii. Varoja on pystyttävä siis kohdistamaan tarpeiden mukaan, jotta voidaan pitää huoli siitä, että tuomioistuimet toimivat mahdollisimman tehokkaasti, kansalaisten oikeusturvaa silmällä pitäen. (HE 7/2016)

Tuomioistuimia ja tuomareita koskevan sääntelyn muuttamisen yhteydessä valtion virkamieslain 1 luvun 4 § muutettiin niin, ettei tuomarin virkaa säädetä enää talousarviossa eriteltäväksi. Poikkeuksena ovat korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomareiden virat, joita ei poisteta valtion talousarviosta, sillä ne nauttivat erityisasemasta ylimmän tuomiovallan vuoksi. Kun tuomarin virkojen erittely poistetaan talousarvioista, eduskunnalla ei enää ole mahdollista ottaa kantaa virkojen perustamiseen tai lakkauttamiseen vaan tämä päätösvalta siirtyy suoraan oikeusministeriölle. Tuomarin virkamiesoikeudellinen asema ei kuitenkaan muutu eikä virassapysymisoikeus heikkene, sillä se ei ole yhteydessä viran erittelyominaisuuteen. (HE 7/2016)

3. Valitettavaa on, että tuomioistuinten resursseja leikataan yhä enemmän. Jatkuvat säästötoimet Suomen taloustilanteen vuoksi ovat siis koskeneet myös tuomioistuimia. Niukkenevat resurssit ovat pakottaneet etsimään entistä joustavampia tapoja tehostaa tuomioistuinten toimintaa. Resurssienkäytön tehostamiseen pyritään antamalla tuomarille oikeus toimia tilapäisesti toisessa tuomioistuimessa sen ollessa perusteltua, resurssitarpeen sitä edellyttäessä. Tuomioistuinlain 14 luvussa säädetään tuomarin toimimisesta toisessa tuomioistuimessa. Tuomioistuimet voivat siis käyttää toisen tuomioistuimen tuomaria apuna tilanteissa, joissa tuomioistuimeen tulee yllättäen suuri määrä tai haastavia ja laajoja asioita. Toisen tuomioistuimen tuomari voi tulla myös avuksi, jos asianomaisesta tuomioistuimesta ei löydy tiettyyn asiaan vaadittavaa erityisasiantuntemusta. Kyseessä on siis tilapäinen määräys, joka vaatii sitä koskevan tuomarin suostumuksen. Tilapäisen määräyksen antaa ylempi oikeus eli esimerkiksi hovioikeus, kun käräjäoikeudessa on resurssipula. Tämä mahdollistaa tuomioistuinten voimavarojen joustavan käytön. (HE 7/2016)

4. Tuomarin nimittämistä koskevia säännöksiä ja tuomarin virkamiesoikeudellista asemaa on myös tarkistettu. Yleisellä tasolla virkamieslakia sovelletaan jatkossa myös tuomareihin, mutta tuomarin nimittämistä ja eräiden tuomareiden erityisiä kelpoisuusvaatimuksia koskevat säännökset siirretään osaksi tuomioistuinlakia. Myös virkamieslakiin sijoitetut tuomaria koskevat erityissäännökset tuomarille annettavasta erosta, tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä, kirjallisesta varoituksesta ja tuomarin siirtämisestä on sijoitettu tuomioistuinlakiin. Huomattavaa on esimerkiksi, että tuomarille eroa ei enää myönnä oikeusministeriö, vaan se tuomioistuin, jonka palveluksessa hän on. (HE 7/2016)

5. Edelleen tuomioistuinlain 9 lukuun ja 11 lukuun on siirretty vuonna 2015 uudistettu tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimimisääntely. Sääntely koskee myös hovioikeuden esittelijöitä. Tuomioistuinlain yhteydessä säädetyistä laista tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimimirekisteristä (L 8.5.2015/565), joka astui myös voimaan 1.1.2017, löytyvät säännökset tietojen merkitsemisestä rekisteriin. Kaikkien ilmoitusvelvollisten tuomareiden on kirjattava rekisteriin sidonnaisuudet

ja myönnetty sivutoimiluvat. Jos sivutoimista saadut tulot ylittävät 10 000 euroa, on niistä tehtävä ilmoitus. (Oikeusministeriö 2016 a)

Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämä rekisteri on julkisesti kaikkien nähtävillä osoitteessa www.asiointi.oikeus.fi/karajaoikeus-rekisterit. Tiedot taloudellisesta asemasta kuten velat ja omistukset eivät kuitenkaan ole julkista tietoa. Uudistuksen toivotaan, lisäävän tuomioistuimen toiminnan avoimuutta ja luotettavuutta. Julkisten sidonnaisuus ja sivutoimi tietojen saatavuutta on myös helpotettu sijoittamalla rekisteri internettiin ongelmattomasti saataville. Enää tietoja ei tarvitse erikseen pyytää oikeusministeriöltä, jolloin kynnyks hakea tietoja on ollut huomattavasti korkeampi. (Helsingin uutiset 2017)

6. Tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä säädetään lisäksi tuomarinvakuutuksesta. Vuoden 2017 alusta nimitettävät tuomarit antavat kaikki samanlaisen vakuutuksen, eikä vaihtoehtona enää ole uskonnollista tuomarivalaa. On todettu, että tuomarin tehtävä on maallinen, joten ei ole syytä antaa uskonnollista valaa. (Oikeusministeriö 2016 b)

4.3 Tuomarin koulutusvirkojen perustaminen

Tuomareiden itsenäinen tehtävä on Eurooppa Neuvoston määritelmän mukaan *”toimia riippumattomasti kaikissa tapauksissa minkään ulkopuolisen vaikutuksen häiritsemättä ja antaa puolueettomia ratkaisuja, jotka perustuvat pelkästään tosiseikkojen arviointiin ja heidän laintulkintaansa.”* (Eurooppa neuvosto 2010) Tuomarin tehtävien vaatavuus kasvaa koko ajan yhteiskunnan kehittyessä aina vain nopeammin. Tuomareilta edellytetään näin ollen yhä korkeampaa ammattitaitoa ja tietämystä. Pätevyys tuomarin tehtävien suorittamiselle vahvistaa vaadittuja tuomarin riippumattomuutta, itsenäisyyttä ja puolueettomuutta. (Rissanen 2000, 34)

Tehtäviään varten tuomareiden tulisi hallita erittäin laaja skaala ominaisuuksia. Tuomarinviran menestykselliseen hoitamiseen edellytyksenä on, että tuomari:

1. ”omaa laajat tiedot oikeuslähdeopista ja laintulkintaperiaatteista,
2. hallitsee juridisen argumentaation,

3. omaa laajat tiedot prosessioikeudesta,
4. tuntee todistajanpsykologiaa,
5. omaa käytännölliset taidot johtaa oikeudenkäyntiä,
6. kykenee tekemään perusteltuja oikeudellisia ratkaisuja ja kirjoittamaan ne tuomioksi,
7. tuntee kansainvälisten sopimusten ja julistusten pohjalta tuomioistuinten ja tuomarien aseman, oikeudet ja velvollisuudet demokraattisessa valtiossa,
8. tuntee oikeustapausten käytön perusteet,
9. omaa kyvyn käyttää automaattiseen tietojenkäsittelyyn perustuvia oikeudellisia informaatiolähteitä ja
10. omaa oikeudellisen kielitaidon yhdessä yhdentyvän oikeuskulttuurin kannalta keskeisessä vieraassa kielessä.” (Rissanen 2000, 34)

Tuomareilta odotetaan siis uusien työtapojen omaksumista, prosessinjohton hallitsemista, suullisesti esitetyn oikeudenkäyntiaineiston jäsentämistä edellytetyllä tavalla sekä omaamaan kiitettävät kommunikointi- ja vuorovaikutustaidot. Lainkäytön kansainvälistyessä tuomarilta vaaditaan myös eurooppalaisen lainsäädännön, oikeuskäytännön sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten hallitseminen. Tuomarilla tulee täten olla valmius soveltaa uusia oikeuslähteitä. Tuomioistuimen ratkaisun perustelut ovat lisäksi tuomarin vastuulla. Tuomarin täytyy osata perustella ratkaisunsa selkeästi ja ymmärrettävästi sekä laadukkaasti. (Oikarinen 2004, 58)

Tuomareiden koulutustason ylläpitäminen on hyvin ajankohtainen ongelma, sillä 1970-luvulla tuomioistuinlaitoksen palvelukseen tuli runsaasti saman ikäisiä ihmisiä, jotka tulevat eläköitymään ennen vuotta 2020. Eläköityessään he vievät mukanaan pitkän uran tuoman ammattitaidon ja kokemuksen. Uusi, ammattitaitoinen tuomarinpolvi on siis koulutettava ajoissa. On kuitenkin huomattu, että yleisessä oikeustieteen kandidaatin tutkinnossa ei kyetä opettamaan juuri niitä ominaisuuksia ja taitoja, joita tuomarin tehtävät nykyään vaativat. (Rissanen 2000, 34-35)

Tuomioistuinharjoittelun lisäksi Suomessa ei ole muuta tuomarinkoulutusjärjestelmää. Havaittujen puutteiden ja vaatimusten vuoksi tuomareiden koulutusta halutaan kehittää systemaattisemmaksi ja tavoitteellisemmaksi. Koulutuksella on kriittinen merkitys, jotta lakia sovelletaan oikein. Myös oikeudellisten ratkaisujen laatu on riippuvainen tuomareiden tasosta

ja osaamisesta. Tuomareiden täytyy ratkaista jutut itsenäisesti, tehokkaasti ja oikeudellisesti varmasti. (Rintala 2012, 864) Tähän tavoitteeseen päästäisiin yhtenäisellä koulutusohjelmalla, joka olisi samanlainen kaikille tuomarinuralle suuntaaville. Koulutusohjelma kattaisi eri vaiheet tuomioistuinharjoittelusta tuomareiden täydennys- ja johtamiskoulutukseen asti. Tuomioistuinlailla säädetään velvollisuudesta ottaa osaa koulutukseen ja koulutuksen suunnittelusta ja koordinoinnista huolehtimaan perustettiin tuomarinkoulutuslautakunta. (HE 7/2016)

Tuomarin koulutusvirkoja perustettiin uuden lain myötä hovioikeuksiin, hallinto-oikeuksiin, markkinaoikeuteen, työtuomioistuimeen ja vakuutus-oikeuteen. Tavoitteena on perustaa virkoja yhteensä noin 50. Nämä ovat määrääjäksi, enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, täytettäviä asessorin virkoja. Uusi asessori järjestelmä korvaa hovioikeuslain 9 §:n mukaisen esittelijöiden käyttämisen ratkaisukokoonpanossa. (Oikeusministeriö 2016 a) Hovioikeuslain 9 §:n mukaisissa asioissa hovioikeus oli päätösvaltainen myös ”kevennetyssä kokoonpanossa” eli kahden hovioikeuden jäsenen ja esittelijän kokoonpanossa. Ratkaisukokoonpanon jäsenenä pystyi vähäisissä asioissa toimia esittelijä, jolla oli hovioikeuden viskaalin (esittelijän) vakituinen virka tai vähintään kolmen vuoden kokemus viskaalin (esittelijän) tai kärjätuomarin tehtävistä. Esittelijällä oli tuomarille säädetty virassapysymisoikeus aikana, jolloin hän toimii hovioikeuden jäsenenä. (L 21.1.1994/56)

Myös niin sanotuista ”päiväkohtaisista tuomarin määräyksistä” luovutaan. Esittelijää ei voida enää nimittää tuomarin määräaikaiseen virkasuhteeseen yksittäistä asiaa varten. (Oikeusministeriö 2016 a)

Tuomioistuinlain 18 luvun 4 §:ssä on säädetty asessorin virasta seuraavasti:

”Koulutuksen tavoitteena on syventää asessorin laintuntemusta ja oikeudellista osaamista sekä antaa hänelle hyvät valmiudet itsenäiseen oikeudelliseen ratkaisutoimintaan myös laajoissa ja vaikeissa asioissa. Assessorin on toimikautensa aikana osallistuttava tuomarikoulutuslautakunnan suunnittelemaan koulutusohjelmaan hänelle koulutuspaikassa laaditun henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti.”

Asessorin virkaan liittyy siis työssä oppimista sekä koulutusta. Asessori toimii myös ratkaisukokoonpanon jäsenenä. Koulutuksen lopuksi on suoritettava vielä lopputyö tai loppukoe. Jos tämän suorittaa hyväksytysti, voidaan henkilölle myöntää oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä. (L 25.8.2016/673)

Asessorin virkaan nimittämisen edellytyksenä on vähintään kolmen vuoden kokemus tuomarin, esittelijän, syyttäjän tai oikeusavustajan tehtävästä tai muusta vastaavia ominaisuuksia vaativasta lakimiestehtävästä. Valintaprosessiin kuuluu lisäksi koe, joka täytyy suorittaa hyväksytysti. Koulutusvirkaan voi hakea kuka vain tehtävään pätevä lakimies eli se ei ole suljettu vain tuomioistuinlaitoksen sisällä jo valmiiksi työskenteleville. Esimerkiksi vuosina 2007–2014 noin 90–95 % tuomarin uraan nimitetyistä ovat olleet jo ennestään tuomioistuinlaitoksen palveluksessa (Taulukko 2). Uusi asessori järjestelmä sallii muissa lakimiestehtävissä toimivien henkilöiden hakeutua tuomioistuinlaitoksen palveluun helpommin. Tuomarinurasta halutaan tehdä avoimempi ja kasvattaa myös ulkopuolisten hakijoiden määrää. (HE 7/2016)

Taulukko 2 - Tuomarinimitykset vuosilta 2007- 2014 (HE 7/2016)

	Tuomarinimitykset (kpl)	Nimitetyistä tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olleet (% , noin)
2007	128	90
2008	118	91
2009	74*	92
2010	142	94
2011	115	95
2012	103	93
2013	128	91
2014	164	93

*) Nimitysesityksiin ei sisälly käräjäoikeusuudistuksesta johtuneita virkasiirtoja.

Riippumaton tuomarinkoulutuslautakunta perustettiin suunnittelemaan ja koordinoimaan lainkäyttöhenkilökunnan koulutusta yhdessä oikeusministeriön ja tuomioistuinten kanssa. Tuomarinkoulutuslautakunta järjestää uusien asessorin virkojen hakuprosessin ja suorittaa esivalinnan sekä järjestää tuomioistuinharjoittelun keskitetyn hakumenettelyn. Tuomarinkoulutuslautakunta

asetetaan aina viideksi vuodeksi kerrallaan ja lautakunnan jäsenistä yli puolet ovat tuomioistuinlaitosten edustajia. Ensimmäinen tuomarinkoulutuslautakunta aloitti toimintansa 1.1.2017, kun tuomioistuinlaki astui voimaan. (Tuomarinkoulutuslautakunta 2017)

Lautakunta huolehtii myös tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä oikeusministeriön ja tuomioistuinten kanssa. Tavoitteena on järjestää aiempaa suunnitelmallisempaa ja laadukkaampaa koulutusta, tukeakseen tuomareiden ammattitaitoa. Tuomioistuinlain 9 luvun 4 §:ssä säädetään tuomarin koulutuksesta. Pykälän mukaan ”*tuomari on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään laintuntemustaan, oikeudellista osaamistaan ja ammattitaitoaan*”. Pykälässä säädetään myös, että tuomareille on oltava riittävästi koulutusta saatavilla ja heillä on oltava mahdollisuus näihin osallistua. (L 25.8.2016/673)

4.4 Työjärjestyksiin tarkemmat säännökset toiminnasta

Tuomioistuimen työjärjestyksessä määrätään tuomioistuinlain 1 luvun 4 §:n mukaisesti tarkemmin ”*tuomioistuimen toiminnasta, lainkäyttö- ja hallintoasioiden käsittelystä ja muusta työskentelyn järjestämisestä*”. Tuomioistuin laatii oman työjärjestyksenä itse ja sen vahvistaa päällikkötuomari johtoryhmää ja/tai tuomareita kuultuaan. Työjärjestyksen on oltava julkinen ja helposti saatavilla eli internetissä tai muulla tavoin kaikkien nähtävillä. Jokaisen tuomioistuimen vastuulla on pitää huoli siitä, että oma työjärjestys on ajan tasalla. (L 25.8.2016/673)

Myös ennen tuomioistuinlain voimaantuloa tuomioistuinten vastuulla oli laatia työjärjestys, mutta nyt sen merkitys korostuu ennestään. Tuomioistuinlain tavoitteena on painottaa tuomioistuinten riippumattomuutta ja vastuuta oman toiminnan järjestämisestä. Kun asetuksista luovutaan, tuomioistuinten on otettava tarkemmat säännökset toiminnastaan omaan työjärjestykseen. Näin tuomioistuin voi entistä itsenäisemmin päättää oman viraston hallintoa ja työtä koskevista määräyksistä. (Oikeusministeriö 2016 a)

Työjärjestyksissä voidaan määrätä esimerkiksi osastoihin jakautumisesta, ratkaisukokoonpanon puheenjohtajuudesta, henkilöstön tehtävistä, asioiden jakoperusteista sekä lainkäyttöasioiden käsittelystä. Työjärjestyksen on siis tarkoitus täydentää oikeudenkäymiskaassa ja tuomioistuinlaissa annettuja määräyksiä työskentelyn järjestämisestä. Tuomioistuinlain voimaantulon myötä tuomioistuinten on kiinnitettävä siihen enemmän huomioita kuin aiemmin ja varmistuttava sen kattavuudesta. (HE 7/2016)

4.5 Asioiden jakaminen

Asioiden jakamisella tarkoitetaan tuomioistuimessa saapuvien asioiden ohjaamista niiden käsittely- ja/tai ratkaisukokoonpanolle. Tuomioistuimeen saapuvien asioiden sisäinen jakaminen on päivittäinen osa toiminnan organisoimisesta. Kansainvälisessä kirjallisuudessa asioiden jakamiseen on kiinnitetty usein huomioita, sillä sen avulla voidaan varmistaa, että asian kokoonpano määräytyy etukäteen sovituin läpinäkyvin periaattein. (Orasmaa 2016, 1170) Eurooppa neuvosto antoi vuonna 2010 suosituksia tuomareiden riippumattomuudesta. Ohjeistuksen kohdassa 24 todettiin, että asioiden jakamisen tuomioistuimen sisällä tulisi tapahtua objektiivisin ennalta määräytyin kriteerein, jotta asialle voidaan varmistaa itsenäinen ja puolueeton tuomari. (Eurooppa neuvosto 2010). Asioita jakavalla henkilöllä ei myöskään saa olla intressiä jaettavan asian suhteen tai vaikutusmahdollisuutta jaon lopputulokseen. Tuomioistuimilla on siis vastuu organisoida toimintansa niin, ettei niiden riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta jää epäilystä. (Orasmaa 2016, 1175-1777)

Pelkästään Suomen yleisiin tuomioistuihin saapui 499 075 juttua vuonna 2016. Näin suuri saapuvien asioiden määrä puoltaa itsessään jo asioiden jakamisen systemaattista organisoimista. Lainkäyttöhenkilökunnan epätasainen työnjako tulee myös esille. Vuonna 2009 tehdyssä työhyvinvointitutkimuksessa 43 % esittelijöistä ja tuomareista koki, että työmäärää jakautuu viraston sisällä epätasaisesti. (Oikeusministeriö 2016 c) Lisäksi on kyse kansalaisten oikeusturvasta. Perustuslain 3 §:ssä taataan tuomioistuinten riippumattomuus ja 21 §:ssä oikeusturva. (L 11.6.1999/731) Jotta juttu voidaan käsitellä asianmukaisesti, on

edellytyksenä oikea kokoonpano sekä puolueeton asian käsittelijä. Siten asianosaisen oikeusturva on suoraan yhteydessä asioiden jakoon ja siihen, kuka tuomari konkreettisesti asian ratkaisee. Näiden kolmen näkökulman valossa on siis erittäin tärkeää, että tuomarit määräytyvät juttuihin ennalta määrättyjen yleisten sääntöjen mukaan. (Orasmaa 2016, 1172-1173)

Asioiden jakamista tuomioistuimessa koskeva säännös on mukana tuomioistuinlaissa. Se sisältyy ensi kertaa laintasoiseen sääntelyyn. Aikaisemmin jakamisessa on noudatettu niin sanottua yleisperiaatetta, jonka mukaan tuomareille jaetaan enemmän tai vähemmän kaikenlaisia saapuvia juttuja (Orasmaa 2016, 1172). Tuomioistuinlain 8 luvun 7 §:n mukaisesti ”*asiat on jaettava valmisteltaviksi ja ratkaistaviksi työjärjestyksessä vahvistettujen perusteiden mukaisesti ja näiden perusteiden on oltava selkeitä sekä turvattava asianosaisten oikeus saada asiansa ratkaistuksi riippumattomasti, puolueettomasti ja joutuisasti*” (L 25.8.2016/673). Säännös asioiden jakamisesta soveltuu yleisesti kaikkiin tuomioistuihin ja kunkin tuomioistuimen tulisi omassa työjärjestyksessään etukäteen vahvistaa asioiden jakamisessa noudatettavat periaatteet. Asioiden jakamisessa tulee ottaa huomioon objektiivisuus. Kukaan ei saa vaikuttaa siihen, kenelle tuomarille asia jaetaan eikä jakamisella saa yrittää vaikuttaa ratkaisun lopputulokseen. Työnjaon on myös oltava tasapuolista ja oikeudenmukaista tuomareiden kesken. (HE 7/2016)

4.6 Uuden lain vaikutukset

4.6.1 Talous

Tuomioistuimen johtamisjärjestelmän uudistamisella ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Myös asessorien virkojen perustamiseen ei odoteta uppoavan valtavia määriä rahoja, vaan se pystytään perustamaan ilman lisärahoitusta valtion määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa. Sen sijaan tuomarin koulutusjärjestelmän kehittäminen ja samalla tuomarinkoulutuslautakunnan perustaminen aiheuttaa lisäkuluja. (HE 7/2016)

Asessorin palkka sivukuluineen on 65 000 euroa vuodessa. Jotta virkojen perustaminen todella lisäisi tuomioistuimen tuottavuutta ja tuomaripainotteisuutta,

virkoja tulisi olla tuomioistuinlaitoksessa noin 50. Jos esittelijöiden T 10 ja T 9-palkkausluokkien virkoja muutetaan asessorin viroiksi, vuositasolla tulee noin 330 000 euron lisäys henkilöstökuluihin. (HE 7/2016)

Muutos asessorin virkojen perustamiseen liittyen havaitaan etenkin vakuutusosoikeuksissa. Esittelijöiden käyttäminen ratkaisukokoonpanossa on näkynyt vakuutusosoikeuksien kustannuksissa, sillä tuomareiden tarve on vähentynyt. Näin ollen kustannukset ovat olleet vähäisempiä. Kun esittelijää ei saa enää käyttää ratkaisukokoonpanon jäsenenä, asessoreja tarvitaan vakuutusosoikeuksissa enemmän kuin muissa tuomioistuimissa. Osa esittelijän viroista on täten muutettava asessorin viroiksi ja osa vakuutusosoikeustuomarin viroiksi. Tästä henkilöstörakenteen muutoksesta syntyy lisäkustannuksia enintään noin 400 000 euroa vuodessa. (HE 7/2016)

Tuomioistuinten koulutuksen kehittämisestä arvioidaan syntyvän lisäkustannuksia noin 100 000 euroa vuodessa. Kehittyneet opiskelumenetelmät, kuten verkko- ja video-opiskelu pitävät kustannukset maltillisina, vaikka koulutustarjontaa lisätään. Koulutuslautakunnan henkilöstömenojen arvioidaan olevan noin 200 000 euroa vuodessa. (HE 7/2016)

Asessorin virkojen perustaminen tulee vähentämään määräaikaisten tuomareiden tarvetta, mistä säästyvät varat pystytään kohdistaa kattamaan asessorin virkojen perustamisesta aiheutuvat kulut. Myös esittelijöille maksettavat palkkiot ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimimisesta säästyvät ja nämä varat voidaan käyttää kattamaan uudesta järjestelmästä syntyneitä kuluja. (HE 7/2016)

Yhteensä tuomareiden koulutuksen kehittämisestä arvioidaan syntyvän vuodessa kustannuksia noin 700 000 euroa. Tämä rahoitetaan vähentämällä muita virkoja tuomioistuinlaitoksessa ja säästyvien varojen avulla. Lisärahoitusta arvioidaan siis tarvittavan vain noin 200 000 – 300 000 euroa vuodessa. Voidaan siis havaita, että hyötyyn nähden kulut ovat vähäisiä. (HE 7/2016)

4.6.2 Viranomaiset

Kun tuomarin virkojen erittely poistetaan talousarvioista, eduskunnan ei enää ole mahdollista ottaa kantaa virkojen perustamiseen. Tämä ei ole kuitenkaan merkittävä hyöty, sillä eduskunta päättää edelleen tuomioistuinlaitoksen resursseista ja palkkaukseen myönnettävistä määrärahoista. Kun päätös viran perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta on yksin oikeusministeriöllä, lisää tämä hieman sen ohjausvaltaa. Oikeusministeriöllä on kuitenkin jo valta päättää talousarviossa eritellyn viran sijoittamisesta. (HE 7/2016)

Tuomioistuinten ja tuomarivalintalautakunnan työ lisääntyy jonkin verran, päällikkötuomarin tehtävää määräaikaistettaessa. Lisätyötä aiheutuu virkavapauksien myöntämisten ja sijaisten nimittämisten hoitamisesta. Myös määräaikaisen asessorin nimittäminen lisää tätä hallinnollista työtä. Työn lisääntyminen ei kuitenkaan ole huomattavaa, sillä esittelijöiden vilkas vaihtuvuus on työllistänyt hallintoa jo aiemmin. Esittelijöiden oletettu väheneminen tulee osaltaan siis vähentämään hallinnollista työtä, joten työn lisääntyminen muilla saroilla ei vaikuta suuresti. (HE 7/2016)

4.6.3 Lainkäyttöhenkilöstö

Ehdotus päällikkötuomareiden tehtävien määräaikaistamisesta ei heikennä tuomarien asemaa taikka riippumattomuutta. Tehtävät määräaikaistetaan vasta lain jälkeen nimitettyjen päällikkötuomareiden osalta ja heille turvataan vakinainen tuomarin virka tuomioistuinlaitoksessa. Seitsemän vuoden toimikauden jälkeen päällikkötuomari on myös mahdollista nimittää uudelleen, mikäli hän hakee jatkokautta. (HE 7/2016)

Tuomarin virka ei myöskään ole vaarassa. Vaikka virka ei ole enää talousarviossa, ei se heikennä tuomareiden virassapysymisoikeutta tai virkamiesoikeudellista asemaa. Virassapysymisuojaan ei vaikuta se, onko virka eriteltävänä talousarviossa vai ei eikä sillä ole yhteyttä viran yhteiskunnallisesti merkittävään asemaan. (HE 7/2016)

Esittelijöiden tehtävät tai asema eivät muutu merkittävästi virkanimikkeen muutoksesta huolimatta. Palkkaus pysyy edelleen samana. Suurimpia muutoksia ovat aikaisempaa suunnitelmallisempi koulutus, urakehityksen nopeutuminen ja näin ollen ammatillisen pätevyyden nopeampi kehittyminen. (HE 7/2016)

4.6.4 Yhteiskunta

Ehdotuksen tavoitteena on vahvistaa tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta. Tämä taas on vahvasti sidoksissa kansalaisten oikeusturvan toteutumiseen. Kansalaisten oikeusturva on vaarassa, jos tuomioistuimen jäsenet eivät ole riippumattomia eikä lainkäytön laatuun voida luottaa. Tuomioistuinten toimintaan panostaminen vahvistaa siis oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. Lisäksi tehokas, riippumaton ja ammattimainen tuomioistuinlaitos tuottaa korkealaatuisia ratkaisuja kohtuullisessa ajassa. (HE 7/2016)

Tuomarinkoulutusjärjestelmän puuttuminen vaarantaa kansalaisten oikeusturvan, sillä lainkäytön laatua ei voida taata ja laadun puutteet pitkittävät käsittelyaikoja. Koulutuksen kehittäminen tulee parantamaan laatua ja tehokkuutta ja tästä koituu kustannussäästöjä. (HE 7/2016)

Tuomioistuintyön arvostuksen uskotaan kasvavan koulutuksen kehittämisen myötä. Uusi koulutusvirkejärjestelmä edistää nopeampaa urakehitystä. Tuomioistuinlaitos saatetaan nähdä myös houkuttelevampana työpaikkana ja toivottavaa onkin, että tuomioistuinlaitoksen palvelukseen saadaan motivoitunutta ja ammattitaitoista henkilöstöä. Tämä on erityisen tärkeää, sillä tuomarinkunnan eläköityminen on huomattavaa tulevana vuosina. Koulutusjärjestelmällä tuetaan uuden ammattitaitoisen henkilökunnan löytämistä ja nykyisen henkilökunnan osaamisen kehittämistä. Yhteiskunnan kannalta uudet lakimuutokset parantavat siis tuomioistuinten tehokkuutta ja lainkäytön laatua sekä kansalaisten oikeusturvaa. (HE 7/2016)

5 TUOMIOISTUINLAKI VAASAN HOVIOIKEUDESSA

Vaasan hovioikeus on yksi Suomen viidestä hovioikeudesta. Se aloitti toimintansa vuonna 1776 eli se on Suomen toiseksi vanhin hovioikeus, Turun hovioikeuden jälkeen. Tällä hetkellä Vaasan hovioikeutta johtaa sen 33. presidentti Tapani Vasama. (Oikeuslaitos 2015 b) Hovioikeus on muutoksenhakutuomioistuin, joka käsittelee sen tuomiopiiriin kuuluvien käräjäoikeuksien ratkaisuihin tehdyt kantelut ja valitukset. Vaasan hovioikeuden tuomiopiiri käsittää Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Satakunnan ja Keski-Suomen käräjäoikeudet. Tämän tuomiopiirin alueella asuu noin 940 000 henkilöä. Osa pääkäsittelyistä järjestetään matkakäräjillä eli hovioikeuspaikkakunnan ulkopuolella. Vaasan hovioikeudessa matkakäräjiä istutaan Jyväskylässä ja Porissa. (Vaasan hovioikeus 2016 a)

Vaasan hovioikeus on jakautunut kahteen osastoon, joita johtavat osaston johtajat. Hovioikeuden viraston hallinnollisesta puolesta huolehtii kansliapäällikkö. Yhdessä presidentti, osaston johtajat ja kansliapäällikkö muodostavat johtoryhmän. Vaasan hovioikeudessa työskentelee yhteensä 26 hovioikeudenneuvosta, yksi tuomarikoulutettava asessori ja noin 10 esittelijää. Lisäksi kansliahenkilökuntaan kuuluu noin 20 henkilöä. (Vaasan hovioikeus 2016 a)

5.1 Uusi organisointi

Tuomioistuinlain laatiminen oli suuri uudistus, joka selkiytti tuomioistuimia ja tuomareita koskevaa lainsäädäntöä. Käytännön tasolla Vaasan hovioikeuden presidentti Tapani Vasama (2017) kuitenkin kokee, että uudistuksella ei ole ollut järin suuria vaikutuksia, vaikka joitain muutoksia on jouduttu tekemään. Vaasan hovioikeuden työjärjestys jouduttiin uusimaan ja 1.1.2017, jolloin tuomioistuinlaki astui voimaan, myös Vaasan hovioikeuden päivitetty työjärjestys tuli voimaan. Suurimmat muutokset olivat asessorin koulutusvirat sekä päiväkohtaisten tuomarin määräysten poistuminen ja luopuminen hovioikeuslain 9 §:n mukaisesta esittelijöiden käyttämisestä ratkaisukokoonpanossa. Hovioikeuslain 9 §:n mukaisille esittelijöille jaettiin jatkokäsittelylupan piiriin kuuluvia juttuja, joten muutosten seurauksena jatkokäsittelylupajaot menivät uusiksi. Enää ei myöskään

voida hovioikeuslain 9 §:n mukaisella esittelijällä paikata matkakäräjillä olevia tuomareita, mikä joustavoitti toimintaa. (Vasama 2017)

Työjärjestyksen muuttamista valmisteli Vaasan hovioikeudessa erillinen työryhmä. Työryhmään kuului hovioikeuden presidentti, kansliapäällikkö, hovioikeudenneuvoksia, esittelijöitä sekä kansliahenkilökuntaa. Työryhmässä tuomioistuinlakia, hovioikeusasetusta ja vanhaa työjärjestystä käytiin läpi ja verrattiin tarkasti keskenään. Työryhmässä tarkistettiin myös, onko tarpeen ottaa asetuksesta säännöksiä työjärjestykseen. Lisäksi ruotsalaisten hovioikeuksien työjärjestykset olivat tarkastelun alla ja katsottiin, miten he olivat järjestäneet toimintansa. Yksityiskohtaisen valmistelun jälkeen laadittiin uusi työjärjestys. Uudessa työjärjestyksessä organisaatio, työnkulut sekä työnjakoa koskevat määräykset päivitettiin. Tuomioistuinlain mukana hovioikeuksille tuli uusia velvoitteita, joita ei aiemmin ollut. Nämä tuli myös ottaa huomioon. Edelleen jotkut asiat, joista oli säädetty hovioikeusasetuksessa, jäivät sisäisesti päätettäviksi. Pakolliset säännökset, jotka määrättiin tuomioistuinlaissa, lisättiin työjärjestykseen ja mukaan otettiin säännökset, jotka olivat aiemmin tarpeellisia. (Vasama 2017) Vaasan hovioikeuden työjärjestyksessä on uutena säännös koulutuksesta, tarkennetut säännökset lainkäyttöasioiden jakamisesta käsittelijöille sekä uusia säännöksiä koskien ratkaisiasiakirjoja. Myös virkanimikkeitä ja tehtäviä päivitettiin uuden lain mukaisiksi. Työjärjestyksen muutoksessa valmistauduttiin myös digitalisointiin siten, että siitä jätettiin pois nykyiseen asiakirjojen laatimistapaan liittyviä yksityiskohtaisia määräyksiä, joiden tarpeen arvioitiin poistuvan, kun asiantuntijajärjestelmiä kehitetään. Kokonaisuudessaan uusi työjärjestys on paljon selkeämpi sekä joiltakin osin yksityiskohtaisempi ja toisaalta joiltakin osin suppeampi kuin ennen. (Vaasan hovioikeus 2015 b; Vaasan hovioikeus 2016 b)

Asessorin virkoja perustamalla tavoiteltiin tuomareiden koulutuksen edistämistä Suomessa. Vasaman (2017) mukaan hovioikeuslain 9 §:n mukaisten esittelijöiden käyttäminen ratkaisukokoonpanossa oli toimiva ja hyvä järjestelmä, mutta siinä oli periaatteellisia ongelmia tuomarin riippumattomuuden näkökulmasta. Vasaman (2017) mielestä asessorijärjestelmästä tulisi nyt pyrkiä saamaan toimiva, sillä se on

hyvä tilaisuus harjoitella tuomarin tehtäviä henkilölle, joka on suuntautumassa tuomarin uralle. Toisaalta asessorien määrästä riippuu, hyödyttävätkö ne loppujen lopuksi hovioikeuksia. Vasama (2017) muistuttaa, että eläköitymisiä on tulossa paljon, joten tulevaisuuden tavoite 50 asessorin virasta koko maassa vaikuttaa riittämättömältä. (Vasama 2017)

Tuomarinkoulutusviran järjestämisellä ei ole ollut viraston sisällä suuria taloudellisia vaikutuksia. Taloudelliset vaikutukset ovat hyvin marginaalisia, sillä asessori saa hieman vähemmän palkkaa kuin hovioikeudenneuvos koulutusvelvoitteen vuoksi. Tilanne on siis plus miinus nolla, kun uudesta järjestämisestä koituu kuluja, mutta asessorin palkka on pienempi kuin hovioikeudenneuvoksen, vaikka hän tekee tuomarin tehtäviä. (Vasama 2017)

Lainkäyttöhenkilökunnan henkilöstörakenne Vaasan hovioikeudessa on muuttunut tuomaripainotteisemmaksi. Vuoden 2016 syyskuussa esittelijöitä oli 13,8, kun taas vuoden 2017 syyskuussa esittelijöitä oli koko virastossa vain 9,5. Ero on siis huomattava. Hovioikeuksien rahoituksen vähentyessä ja uusien muutosten myötä esittelijät ovat vähentyneet ja tuomareita on lisätty. (Vasama 2017)

Kokonaisuudessaan Vasama (2017) kokee, että muutokset ovat parantaneet tuomioistuimen riippumattomuutta. Aiemmin asetuksilla säädettiin asioista, jotka ovat nyt tuomioistuimen päätettävissä. Tuomioistuinlaki on myös selkiyttänyt tuomioistuinten asemaa. Vaikka muutokset eivät ole kovin suuria, ne tukevat riippumattomuutta ja sääntely lähtee nyt oikeilta pohjilta. (Vasama 2017)

5.2 Lainkäyttöasioiden jako käsittelijöille

Vaasan hovioikeudessa jouduttiin tarkentamaan asioiden jakoperusteita tuomioistuinlain voimaantullessa. Aikaisemmin virastossa oli vain asioiden kiireellisyyttä koskevat ohjeet sekä ohjeet, miten asiat jaetaan osastoille. Nyt asioiden jakamisen perusteista on laadittu erillinen jako-ohje ja työjärjestystasolle on kirjattu säännökset asioiden jakamisesta kirjaamossa, asioiden jakaminen jäsenille osastolla, asioiden uudelleenjako, asioiden jako esittelijöille sekä

poikkeaminen vuorojärjestyksestä. Nykyisin myös osastojen välistä jakoa seurataan. (Vasama 2017; Vaasan hovioikeus 2016 b)

Asioiden jako-ohjeiden laatiminen ja sen vahvistaminen on nähty viraston sisällä myönteisenä muutoksena. Jako-ohje mahdollistaa seuranta ja tasapuolista jakamista ja jako on näin ollen ohjattua. Vaasan hovioikeudessa hovioikeudenneuvoksena toimiva Tapio Kaarniemi (2017) on huomannut, että jutut jakaantuvat johdetummin, eikä jakoperusteista ole epävarmuutta. Vaikka ennen pyrittiin tasapuoliseen jakoon, ei siihen voinut täysin luottaa, toisin kuin nyt. Lain tasolla oleva säännös asioiden jaosta on tehostanut toimintaa ja ennen kaikkea johtamista. Johdon velvollisuus on lain myötä huolehtia vahvistetuista jakoperusteista. (Kaarniemi 2017) Nyt voidaan siis tuomioistuimen sisällä luottaa oikeudenmukaiseen työnjakoon ja myös oikeudenkäynnin asianosaiset voivat olla varmoja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisesta sekä tuomiovallan riippumattomuudesta.

5.3 Asessorin valinta ja työnkuva

Ensimmäiset tuomarikoulutettavat asessorit aloittivat tehtävissään 1.9.2017. Ensimmäisenä vuonna nimitettiin 18 asessoria kolmen vuoden määräaikaisiin virkoihin. Tuomioistuintyönsä lisäksi asessorit osallistuvat heille suunniteltuun koulutukseen. Koulutuksen tavoitteena on tuomarinkoulutuslautakunnan mukaan *”perehdyttäminen tuomarin tehtäviin sekä viranhaltijoiden laintuntemuksen ja oikeudellisen osaamisen lisääminen.”* Asessoreja sijoitettiin kaikkiin hovioikeuksiin ja hallinto-oikeuksiin sekä vakuutusoikeuteen. Virkaa hakeneista 77 % oli naisia ja 23 % miehiä ja nimitetyistä 78 % oli naisia ja 22 % miehiä. Viranhakijoista 25 % pyrki tuomarikoulutettavaksi tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta esimerkiksi syyttäjän, asianajajan tai lakimiehen tehtävistä. Nimitetyistä 22 % tuli tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. (Tuomarinkoulutuslautakunta 2017)

Vaasan hovioikeuteen nimitettiin yksi asessori, joka aloitti virassaan 1.9.2017. Asessoriksi valittiin Vaasan hovioikeudessa ennestään työskennellyt hovioikeuden esittelijä Linda Taivassalo. Tuomioistuinlain 10 luvun 1 §:ssä säädetään

tuomareiden yleisistä kelpoisuusvaatimuksista, joita sovelletaan myös asessoreihin. Laissa säädettyjen kelpoisuusvaatimusten lisäksi asessorin virkaan nimitetyllä täytyy olla vähintään kolmen vuoden kokemus tehtävästä, joka antaa valmiuksia tuomarina toimimiseen. Virkojen hakumenettelyyn kuului myös tuomarinkoulutuslautakunnan järjestämä esivalintakoe. Koe täytyi päästä hyväksytysti läpi, jos mieli tulla virkaan nimitetyksi. Valintakokeeseen sisältyi monivalintakysymyksiä sekä kolme oikeustapausmuotoista kysymystä, joista piti vastata kahteen. Kysymykset perustuivat etukäteisaineistoon. Aineisto koostui useasta oikeustieteellisestä artikkelista, joita oli suomen, englannin ja ruotsin kielellä. Vaasan hovioikeuteen valittu asessori Taivassalo (2017) koki kysymykset kokeessa melko haasteelliseksi ja mielsi esivalintakokeen hieman saman tyyppiseksi kuin oikeustieteelliseen koulutukseen pyrkivien pääsykokeen. Oikeustapauskysymyksissä tuomioistuinlaitoksesta saadusta työkokemuksesta oli hyötyä, mutta monivalintakysymyksissä näin ei ollut, sillä kysymyksissä kysyttiin esimerkiksi tietyn kirjoittajan mielipidettä yksittäisestä seikasta/asiasta. Koeaineistoon tuli siis olla hyvin perehtynyt. (Taivassalo 2017)

Tuomarinkoulutuslautakunta aloitti toimintansa vasta vuoden 2017 alussa, joten asessorin virkojen hakumenettely järjestettiin kiireellisellä aikataululla. Valintakokeen päivämäärä sekä aineisto tulivat yllättäen ja niistä ilmoitettiin aika myöhään. Hakuilmoitus ja aineisto sekä koepäivämäärä julkaistiin 15.2.2017, kutsu kokeeseen tuli 15.3.2017 ja valintakoe järjestettiin jo 24.3.2017. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että esimerkiksi Vaasan hovioikeuden esittelijät, jotka olivat kiinnostuneet virasta eivät ehtineet valmistautua kokeeseen parhaalla mahdollisella tavalla. Pääkäsittelypäivät oli jo sovittu keväälle, joten paljon aikaa kokeeseen valmistautumiselle ei muun työn ohella käytännössä jäänyt halukkaille. Aikataulullisesti asessorien hakumenettely ei siis lähtenyt sujuvasti käyntiin. Tiukka aikataulu oli ymmärrettävää, mutta merkitsi myös, että moni tuomarikelpoinen ei voinut osallistua tai ei päässyt läpi koetta. (Taivassalo 2017)

Asessori tekee lähes samaa työtä kuin hovioikeudenneuvos. Hän toimii ratkaisukokoonpanon jäsenenä, hänelle jaetaan omia juttuja ja hänellä on oma vetovastuu. Lain mukaan asessori ei kuitenkaan saa käsitellä virkarikoksia koskevia

asioita (L 25.8.2016/673). Asessori ei myöskään saa käyttää esittelijää jutuissaan, sillä viran koulutuksellisen puolen vuoksi on katsottu, että asessorin tulisi tehdä kaikki työt itse. Lisäksi ensimmäisen vuoden aikana asessorille jaetaan lähinnä S- (pääkäsittely ei alustavan arvion mukaan tarpeellinen) ja M- (pääkäsittely alustavan arvion mukaan tarpeellinen) laajuisia juttuja. Muut hovioikeudenneuvokset saavat tarpeen mukaan käyttää esittelijää ja heille jaetaan myös L- (pääkäsittely on tarpeellinen ja kestänyt käräjäoikeudessa 3-5 päivää) ja XL- (pääkäsittely on tarpeellinen ja kestänyt käräjäoikeudessa 6-10 päivää) laajuisia juttuja. Asessorille on edelleen määrätty tutor-tuomari sekä mentori-tuomari, joista tutor vastaa käytäntöön liittyviin kysymyksiin ja mentori vastaa tuomarin rooliin liittyviin kysymyksiin. (Taivassalo 2017)

Asessorin tehtävään kuuluu työn lisäksi koulutuksellinen puoli. Tarkoituksena on, että 25 % työpanoksesta on koulutusta eli asessorille jaetaan juttuja 75 % hovioikeudenneuvosten jakomäärästä. Jokaiselle asessorille laaditaan henkilökohtainen opetussuunnitelma. Koulutusohjelma suunnitellaan jokaisen asessorin tarpeita vastaavaksi ja pyritään räätälöimään vastaamaan koulutettavan tarpeita, mutta se sisältää myös yleisiä koulutuskokonaisuuksia, jotka ovat kaikille asessoreille yhteisiä. Perinteisen opetuksen lisäksi tuomarikoulutettavan on pidettävä oppimispäiväkirjaa työn ohessa. Tutorilla on myös oletettua suurempi merkitys. Asessorin ja tutorin välisiä tapaamisia tulisi olla useita ja oppimisesta tulisi käydä reflektointia, vuorovaikutuksellista keskustelua. Vaasan hovioikeudessa toimivan asessorin opetussuunnitelma on vielä vaiheessa, sillä opetuslinjaukset eivät ole valmistunut vielä tuomarinkoulutuslautakunnassa. Taivassalo (2017) on tehnyt tarvekartoituksen tuomarinkoulutuslautakunnan sihteerin kanssa koulutuksen tarpeesta, mutta lopullista koulutusohjelmaa ei ole vielä laadittu. Taivassalo (2017) huomauttaa, että hän on jo tehnyt osan yleiseen koulutusohjelmaan ehdotetuista kokonaisuuksista kuten uusien puheenjohtajien koulutuskokonaisuuden ja velvoiteoikeuden koulutuskokonaisuuden. 24. lokakuuta Helsingissä järjestetyn koulutustapaamisen jälkeen tutorin asema koulutuksessa selkeni, mutta käytännön toteutus ei vielä varmistunut. (Taivassalo 2017)

Tuomarinkoulutusvirasta on epäilemättä hyötyä, sillä asessori saa tehdä tuomarin tehtäviä. Vielä Taivassalo (2017) ei kuitenkaan pysty varsinaisesti sanomaan onko koulutusfunktio parempi kuin aiempi hovioikeuslain 9 §:n mukainen esittelijöiden käyttäminen ratkaisukokoonpanossa, sillä takana on vasta alle kaksi kuukautta työtä uudessa tehtävässä. Lisäksi Taivassalo (2017) pohtii, että koulutusvirasta on ehkä eniten hyötyä niille jotka tulevat tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta ja näyttääkin siltä, että asessorin virka on suunniteltu enemmän heille. Taivassalo (2017) huomauttaa edelleen, että Vaasan hovioikeudessa on tarpeen vaatiessa opastettu uusia tuomareita, vaikka heille ei ole nimetty tutori/mentori-tuomaria. Epävirallista koulutusta tapahtuu siis nuorempien ja kokemattomampien tuomarien osalta, joten tässä mielessä ei ole paljon eroa, onko esimerkiksi määräaikainen hovioikeudenneuvos vai asessori. (Taivassalo 2017)

5.4 Esittelijöiden poistaminen ratkaisukokoonpanosta

Aiemmin hovioikeuslain 9 §:n mukaisille esittelijöille jaettiin omia juttuja ja esittelijöille annettiin päiväkohtaisia tuomarin määräyksiä ratkaisukokoonpanossa jäsenenä toimimiseen. Viraston sisällä näistä oli pelkästään hyötyä. Esittelijä sai enemmän kokemusta ja oppi paljon, kun oli itse vastuussa asian valmistelusta. Ratkaisukokoonpanossa toimiminen vaatii kolmen vuoden kokemuksen, joten esittelijän näkökulmasta tämän vastuun saavuttaminen oli siis toivottua ja odotettua. Järjestelyissä oli kuitenkin periaatteellisia ongelmia tuomarin riippumattomuuden näkökulmasta. Ulospäin järjestely näytti ongelmalliselta. (Taivassalo 2017)

Vaasan hovioikeudessa esittelijät eivät kannattaneet hovioikeuslain 9 §:ään perustuvan järjestelmän lakkauttamista. Heidän mielestään ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimiminen oli esittelijän tehtävän koulutuksellisen luonteen vuoksi olennaista. Ratkaisukokoonpanossa vähäisissä asioissa sai toimia kolmen vuoden kokemuksen omannut henkilö eikä tämä heikennä kenenkään oikeusturvaa. Ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimiminen oli esittelijän juridisia valmiuksia kehittävä, motivoiva ja työn mielekkyyttä lisäävä seikka. Lisäksi tällaisen kevennetyn kokoonpanon käyttäminen joustavoitti asioiden käsittelyä ja säästi

hovioukeden jäsenten työmäärää, jotta he voivat käsitellä vaativimpia asioita. Esittelijöiden kanta oli, että järjestelmän tilalle tulleeeseen tuomarin koulutusvirkaan liittyy suurempia ongelmia tuomarilta edellytettävän riippumattomuuden kannalta. (Vaasan hovioikeus 2015 a)

Nykyään esittelijät tekevät enimmäkseen laajoja pääkäsittelyä vaativia juttuja, joissa esittelijä toimii valmistelijana, avustaen valmistelusta vastaavaa tuomaria. Esittelystä ratkaistavia juttuja jaetaan esittelijöille vähemmän. Esittelijöille tulee vaikeita ja laajoja juttuja, kun taas ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimiessaan tuli s-kokoisia juttuja, ja vaikka ne olivat pieniä, ne saattoivat olla oikeudellisesti haastavia. Oma vetovastuu jutuissa toi lisäksi mielekkyyttä työhön. Esittelijä pääsi toimimaan ikään kuin hovioikeudenneuvoksena jutussa. Hovioikeuden esittelijän virkaa arvostetaan yhtä lailla kuin ennen, mutta työn koulutuksellinen puoli on heikentynyt. Pienempiin juttuihin, joista oppisi lainkäytön perusasioita, ei pääse käsiksi, sillä jäsenet tekevät ne itse pois. Tämä on resurssitehokasta, mutta koulutuksellisesta näkökulmasta esittelijän asema on heikentynyt, kun vertaa aiempaan. (Taivassalo 2017)

Hovioikeuslain 9 §:n mukainen kelpoisuus on ollut esittelijän uralle odotettu asema, joten Taivassalo (2017) pohtii, että muutoksella voi olla vaikutusta kiinnostukseen esittelijän tehtäviin. Kaikki asiat jaetaan nyt suoraan tuomarille tai asessorille, joka vastaa asian valmistelusta ja kuuluu asian ratkaisukokoonpanoon, eikä suoraan esittelijälle. Valmistelija saa esittelijän mukaan asiaan tarvittaessa ja ohjaa tämän työtä. Esittelijää voidaan käyttää myös yksin muistion laatimiseen. Pääsääntöisesti juttu jaetaan esittelijälle vasta vastausten pyytämisen jälkeen. Tavoite on, että kaikki asiat saadaan käsiteltyä vuoden kuluessa. Jatkokäsittelyluvan piiriin kuuluvat asiat, joissa ei myönnetä jatkokäsittelylupaa, pyritään ratkaisemaan kahdessa kuukaudessa. Pääkäsittelyn tarpeesta päätetään neljässä kuukaudessa, jolloin kyetään myös sopimaan istunnon ajankohta. Jos esittelijä otetaan juttuun vasta, kun pääkäsittelyn ajankohta jo lähestyy, hänellä on vähemmän aikaa osallistua jutun valmisteluun. Aikaisemmin, kun juttuja jaettiin suoraan esittelijälle, jutut viipyivät esittelijällä pidempään. Nykyinen järjestelmä,

jossa esittelijän tulee saada riittävä tuki valmistelevalta jäseneltä, on kuitenkin omiaan tehostamaan ratkaisuun pääsemistä. (Kaarniemi 2017)

Vaikka kaikki asiat jaetaan nyt suoraan tuomareille, tuomareiden työmäärä ei välttämättä ole lisääntynyt. Kaarniemi (2017) kokee, että uuden työjärjestyksen myötä laaditut asioiden jako-ohjeet sekä nykyinen vuosisuunnitelma ja tulosten seurantajärjestelmä sekä johtaminen ovat edistäneet työn tasaista jakautumista. Aikaisemmin, kun osa esittelijöistä täytti hovioikeuslain 9 §:n mukaiset kelpoisuusehdot, heitä kyettiin käyttämään myös ratkaisukokoonpanoissa tietyissä jutuissa. Tämä ei lain muutoksen vuoksi ole enää mahdollista. Tähän resursseja koskevaan muutokseen hovioikeudessa pyritään luomaan tarkoituksenmukainen järjestely, jossa voitaneen tukeutua myös asessoreihin. (Kaarniemi 2017)

Vaasan hovioikeuden tilastoja (taulukko 3) tarkasteltaessa huomataan, että verrattuna vuoteen 2016, vuonna 2017 on jäsenille saapunut vähemmän juttuja (tarkastelen työtilastoja ajalta 1.1.2016 – 30.9.2016 ja 1.1.2017 – 30.9.2017). Vuonna 2016 yhdelle jäsenelle saapui keskimäärin 36 juttua, kun taas vuonna 2017 keskimäärin 33 juttua. Saapuneita asioita yhtä jäsentä kohti on siis vuonna 2017 ollut kolme vähemmän kuin edellisellä vuonna. Pääkäsittelyjä oli ollut 279 vuonna 2016 ja matkakäräjillä olleita asioita 142. Vuonna 2017 pääkäsittelyjä taas oli ollut 218 ja matkakäräjillä 105 asiaa. Pääkäsittelytunteja on myös ollut 134 tuntia vähemmän vuonna 2017. Tilastojen valossa näyttää siis siltä, että jäsenten työmäärä ei ole noussut. On kuitenkin otettava huomioon, että vuonna 2017 on saapunut vähemmän juttuja kuin aikaisemmin. Vuonna 2016 saapuneita oli syyskuuhun mennessä 879 ja vuotta myöhemmin 815. Jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentaminen vuonna 2015 on keskittänyt lainkäyttöä enemmän käräjäoikeuksiin. Tuomareita oli myös vähemmän eläköitymistenvuoksi. Vuonna 2016 jäseniä oli 24,3. Vuonna 2017 on saatu rekrytoitua uusia jäseniä Vaasan hovioikeuteen, joten jäseniä on syyskuussa ollut 25. Vähenevä juttumäärä ja isompi jäsenkunta ovat molemmat siis vaikuttaneet siihen, että juttuja ei ole jaettu yhtä paljon jäsenille. Hovioikeuteen saapuvat jutut ovat kuitenkin yhä haastavampia oikeudellisesti, joten vaikka asioita ei saavu määrällisesti paljon, ne voivat vaatia enemmän

valmistelua ja näin jäsenten työmäärä ei välttämättä todellisuudessa laske. (Vaasan hovioikeus 2016 c; Vaasan hovioikeus 2017)

Taulukko 3 - Vaasan hovioikeuden työtilastot (Vaasan hovioikeus 2016 c; Vaasan hovioikeus 2017)

	1/2016 - 9/2016	1/2017 - 9/2017
Jäseniä	24,3	25
Saapuneet jutut	879	815
Saapuneet jutut/jäsen	36	33
Pääkäsittelyjä	279	218
Pääkäsittely tunteja	1045	911
Matkakäräjillä olleet jutut	142	105

Uusi laki on tehostanut työtä, sillä tuomari tai asessori saa ongelmattomat jutut valmisteltua ratkaistaviksi itsenäisesti ilman esittelijää, jolloin esittelijän työpanos voidaan kohdentaa sellaisiin juttuihin ja oikeudellisiin ongelmiin, jotka edellyttävät useamman lainoppineen työpanosta. Tämä tehostaa resurssien käyttöä ja nopeuttaa asioiden kiertoa. Lainkäyttö näyttäisi uuden lain myötä nopeutuneen. Kun esittelijät ovat poistuneet ratkaisukokoonpanoista on kuitenkin huolehdittava siitä, että ratkaisuvoimaa jatkossakin riittää. (Kaarniemi 2017)

5.5 Johtamisjärjestelmän uudistukset

Päällikkötuomarit nimitetään vastaisuudessa seitsemän vuoden määräaikaisiin virkasuhteisiin. Tarkasteltaessa Vaasan hovioikeuden historiaa 1900-luvulla huomataan, että vain neljän presidentin toimikausi on ollut yli seitsemän vuotta: Bror Gräsbeckin (1935-1953), Karl Corellin (1957-1970), Ritva Hyökyn (1975-1989) ja Erkki Rintalan (1989-1998). 1900-luvulla toimineiden presidenttien keskimääräinen toimikausi on ollut 6,4 vuotta. (Oikeuslaitos 2015) Tähän viitaten Vasama (2017) ei koe, että päällikkötuomarin viran määräaikaistaminen vaikuttaisi viraston johtamiseen tai johtajan motivaatioon. Kuten historia osoittaa, käytännössä harvoin päällikkötuomarina ollaan pidempään kuin seitsemän vuotta. Hiljalleen

tullaan näkemään vaikuttaako tehtävän määräaikaisuus hakijakuntaan tai nimitykseen. (Vasama 2017)

Hovioikeudenlaamannin virat lakkautettiin jo lokakuussa 2015 voimaan tulleella uudistuksella. Tämä säännös siirrettiin suoraan tuomioistuinlakiin. Hovioikeudenlaamannien tilalle astui enintään kolmen vuoden määräaikainen osaston johtajan tehtävä. Osaston johtajan toimenkuva ei eroa hovioikeudenlaamannin tehtävistä, työtehtävät ovat samat. Ainoat erot ovat siis valintamenettely ja toimikauden pituus. Ennen oli virkanimitysmenettely ja tehtävä oli vakinainen. (Vasama 2017)

Osaston johtajat osallistuvat Vaasan hovioikeudessa lainkäyttöön lähes samassa määrin kuin muut tuomarit. Heille ei kuitenkaan pääsääntöisesti jaeta omia juttuja, vaan he toimivat enimmäkseen kokoonpanon puheenjohtajina. Vasama (2017) puntaroi, että ehkä osaston johtajilla pitäisi olla hieman vähemmän lainkäyttötehtäviä, jotta heille jäisi enemmän aikaa johtoryhmätyöskentelyyn ja osaston johtamiseen.

5.6 Ratkaisukokoonpanon puheenjohtajuus

Tuomioistuinlain myötä hovioikeusasetuksen 2 §:n 1 momentin mukaisesta osaston johtajuuteen tai virkaikään perustuvasta puheenjohtajuudesta luovuttiin ja jokaiselle tuomioistuimelle annettiin valta päättää itse puheenjohtajan tehtävän järjestämisestä. Vaasan hovioikeudessa asiasta käytiin tuomareiden kesken keskustelua ja suoritettiin mielipidetiedustelu. Tiedustelusta kävi ilmi, että tuomarit olivat sitä mieltä, että puheenjohtajan tehtävä tulisi olla keskitetty ja sen tulisi edelleen määräytyä virkaiän mukaan. Tuomarit pitivät puheenjohtajuuden keskittämistä organisaation ja työn jaon kannalta selkeämpänä vaihtoehtona. Heidän näkemyksensä haluttiin ottaa huomioon ja tämän vuoksi Vaasan hovioikeudessa osaston johtajat ja kummallakin osastolla kaksi muuta virassa vanhinta jäsentä toimivat vielä pääsääntöisesti puheenjohtajina. (Vasama 2017)

Hovioikeudenneuvos Tapio Kaarniemi (2017) kokee, että kun puheenjohtajan tehtäviä hoitavat tietyt ihmiset, he pääsevät erikoistumaan tehtävään, mikä on

toivottavaa. Kun puheenjohtajana toimii virassa vanhin tai kokoonpanon kokenein jäsen, puheenjohtajalla on vahvaa osaamista prosessin johdossa ja istunto sujuu tarkoituksenmukaisesti ja joutuisasti. Puheenjohtaja, joka ei toimi valmistelijana, voi keskittyä prosessin johtamiseen. Kun puheenjohtajana toimii ensisijaisesti osastonjohtaja, hän samalla kykenee valvomaan oikeuskäytännön yhtenäisyyttä ja tarvittaessa tiedottaa ilmenneet ongelmat tai kysymyksen asettelut joutuisasti muidenkin tietoon. (Kaarniemi 2017)

Kaarniemi (2017) katsoo, että yhä useammat kokeneet jäsenet voisivat toimia puheenjohtajina, mikä parantaisi jäsenten valmiuksia tarvittaessa, esimerkiksi sairaustapauksessa tai loman yhteydessä, toimia puheenjohtajana. Nyt kun osaston johtajille ei jaeta juttuja valmisteltaviksi ja myös varapuheenjohtajien valmisteluvastuuta on rajattu, juttujen valmistelu ja tuomioiden kirjoittaminen keskittyvät muulle jäsenkunnalle. Yksittäisen jäsenen työmäärän kasvaessa hänen juttunsa ovat vaarassa ruuhkaantua tai viivästyä, mikä edellyttää ajantasaista seuranta ja johtamista sekä sujuvaa yhteistyötä. Vaasan hovioikeudessa noin 50 % pääkäsittelyistä toimitetaan matkakäräjillä, joten puheenjohtajuuden keskittäminen johtaa siihen, että puheenjohtajina toimivat joutuvat matkustamaan muita enemmän. Nämä seikat tukevat joustavia toimintatapoja. (Kaarniemi 2017)

Vaasan hovioikeus poikkeaa järjestelyssään muista hovioikeuksista. Turun hovioikeuden työjärjestyksen 17 §:n mukaan ”*istunnon puheenjohtajana toimii istuntosuunnitelmassa puheenjohtajaksi määrätty tuomari*”. Puheenjohtajaksi voidaan siis määrätä kuka vain tuomareista. (Turun hovioikeus 2017)

Itä-Suomen hovioikeuden työjärjestyksen kohdassa 2.3 määritellään seuraavanlaisesti puheenjohtajan tehtävä:

”Esittely- ja pääkäsittelyasioissa puheenjohtajana toimii kokoonpanoon kuuluvista tuomareista osaston johtaja ja, mikäli hän ei kuulu kokoonpanoon, virantoimitusjärjestyksessä vanhin tuomari. Kokoonpano voi päättää, että puheenjohtajana toimii muu jäsen, myös asessori.” (Itä-Suomen hovioikeus 2017)

Rovaniemen hovioikeuden työjärjestyksessä 21 §:ssä säädetään kokoonpanon puheenjohtajasta. Pykälässä mainitaan, että ”*prosessinjohtoon perehdyttämiseksi*

kunkin jäsenen tulisi toimia valmistelemissaan asiassa pääkäsitelyssä kokouksen puheenjohtajana joitakin kertoja vuodessa.” (Rovaniemen hovioikeus 2017)

Helsingin hovioikeuden työjärjestyksen mukaan kokouksen puheenjohtaja on virkaiältään vanhin jäsen, mutta 35 §:ssä huomautetaan, seuraavaa:

”--Osaston istuntosuunnitelmia vahvistettaessa on pyrittävä siihen, että osastolla useat jäsenet voivat virkaikänsä perusteella toimia puheenjohtajana.

Virkaikäjärjestyksestä voidaan poiketa, jos -- se on perusteltua puheenjohtajalta vaadittavan kielitaidon tai muun syyn takia.

Puheenjohtajan tehtäviä on virkaikäjärjestyksestä poiketen osoitettava lainkäyttöosastolla laaditun suunnitelman mukaisesti sopiva määrä myös niille jäsenille, jotka muuten eivät tulisi vielä toimimaan puheenjohtajina.

Asessorille on osoitettava puheenjohtajan tehtäviä asessorille vahvistetun henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti.” (Helsingin hovioikeus 2017)

Nähdään siis, että muut hovioikeudet Suomessa ovat ottaneet käyttöönsä joustavampia tapoja puheenjohtajan tehtävän järjestämiseen. Tuomioistuimilla on oikeus päättää itsenäisesti toimintansa organisoimisesta ja Vaasan hovioikeudessa on päädytty siihen, että puheenjohtajan tehtävät osoitetaan pääsääntöisesti osaston johtajille sekä määrätyille varapuheenjohtajille. (Vaasan hovioikeus 2016 b)

5.7 Tuomareiden koulutus

Tuomarinkoulutuslautakunta aloitti toimintansa vuoden 2017 alussa. Tuomarinkoulutuslautakunnan yksi tavoite on kehittää tuomareiden täydennyskoulutusta suunnitelmallisemmaksi ja laajemmaksi. Lautakunta pyrkii suunnittelemaan aikaisempaa laadukkaampaa koulutusta tuomioistuimen lainkäyttöhenkilökunnalle. Koulutuksen tuottaa oikeusministeriö tai tarvittaessa ulkopuolinen taho. (HE 7/2016) Tuomioistuinlain 9 luvun 4§:n mukaan ”*tuomari on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään laintuntemustaan, oikeudellista osaamistaan ja ammattitaitoaan*”. Jokainen tuomari huolehtii siis itse, että saa

tarpeellista koulutusta. Lautakunnan tehtävänä on huolehtia, että ajankohtaista koulutusta on tarjolla (L 25.8.2016/673)

Koulutusta tuomareille on ollut runsaasti tarjolla aiemminkin. Lainkäyttöhenkilökunnan on tullut osallistua koulutukseen niin sanottuina lainkäytön iltapäivinä. Jokainen on voinut ilmoittaa halukkuutensa tarjolla olevaan muuhun koulutukseen. Koulutukseen on osallistuttu vuosittain työtilanteen salliessa. Tuomarinkoulutuslautakunnan tarjoama koulutus ei vielä ole tuottanut aiempaa laadukkaampaa koulutusta muille kuin asessorille. (Kaarniemi 2017)

On otettava huomioon, että lautakunta on ollut toiminnassa vasta alle vuoden ajan, joten on ymmärrettävää, että asessorin koulutusvirkojen täyttäminen ja heidän koulutuksensa on ollut koulutuslautakunnalle ensisijainen tehtävä.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, miten tuomioistuimia koskeva lainsäädäntö uudistui vuonna 2017 tuomioistuinlain astuessa voimaan, miksi uusi laki oli tarpeellinen sekä mitä uudistettiin hovioikeuksia koskien. Lisäksi tutkin, miten tuomioistuinlaki vaikuttaa Vaasan hovioikeuden toimintaan.

6.1 Keskeiset tulokset

Aiemmin eri tuomioistuimia koskevat säännökset oli hajautettu omiin organisaatiolakeihin ja niitä täydentäviin asetuksiin. Tuomareita koskeva sääntely oli sijoitettu useaan eri lakiin ja tuomioistuinten organisaatiota ja oikeudenkäyntimenettelyä koskevat säännökset löytyivät tuomioistuinmenettelyä koskevista laeista sekä organisaatiolaeista. Tämä loi epäselvän ja vaikeasti hahmotettavan kokonaisuuden. Sääntelyä haluttiin selkiyttää, jotta se olisi koko tuomioistuinlaitoksen kannalta johdonmukainen ja yhtenäinen. Täten päädyttiin säätämään tuomioistuinlaki. Tuomioistuinten autonomista asemaa haluttiin myös korostaa. Kun tuomioistuimista säädetään vain lailla ja asetuksista luovutaan, tuomioistuimille annetaan enemmän valtaa ja vastuuta järjestää oma toimintansa. Näin tuomioistuimissa pystytään itsenäisesti päättämään asioista työjärjestyksen määräyksillä.

Tuomioistuimet ovat riippumattomia eli ulkoiset vaikutukset eivät ohjaa niiden toimintaa. Tämä koskee siis myös tuomareita. Tuomareiden täytyy olla vapaita ulkoisista vaikutuksista, jotta oikeudelliseen päätöksentekoon voidaan luottaa ja vahva virassapysymissuoja takaa tätä. Tämä suojelee viime kädessä korruptiolta ja takaa kaikille oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin. Tuomareiden puolueettomuudesta on haluttu tehdä läpinäkyvämpää, joten uudistetut tuomareiden sidonnaisuusilmoituksia ja sivutoimilupakäytäntöä koskevat säännökset liitettiin tuomioistuinlakiin. Laissa säädetään myös entistä tarkemmin kuka saa toimia tuomarina. Hovioikeuksissa aiemmin käytössä ollut esittelijän käyttäminen ratkaisukokoonpanon jäsenenä oli lyhyiden ja yksittäisten määräysten vuoksi ongelmallinen tuomarin riippumattomuuden kannalta. Tästä syystä järjestelmästä päätettiin luopua. Lisäksi tuomioistuimen toiminnan riippumattomuuteen vaikuttaa

se, miten asiat jaetaan tuomioistuimessa käsittelijöille. Eurooppa neuvosto antoi vuonna 2010 suosituksia tuomareiden riippumattomuudesta. Neuvoston mukaan asioiden jakamisen tuomioistuimen sisällä tulisi tapahtua objektiivisin ennalta määrättyin kriteerein, jotta asialle voidaan varmistaa itsenäinen ja puolueeton tuomari. Tuomioistuinlakiin otettiin kansainväliset suositukset huomioon ottaen ensimmäistä kertaa lain tasoinen säännös asioiden jakamisesta. Laki velvoittaa nyt jokaisen tuomioistuimen laatimaan asioiden jako-ohjeet työjärjestyksessä vahvistettujen perusteiden mukaisesti. Tuomioistuinten työjärjestysten tulee myös olla julkisia ja helposti saatavilla. Nämä muutokset tähtäävät siihen, että jokainen saa asiansa käsitellyksi asianmukaisesti, oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä.

Lainkäytön kansainvälistyessä ja yhteiskunnan muuttuessa yhä monimuotoisemmaksi vaaditaan tuomareilta yhä enemmän taitoa ja tietämystä. Tuomioistuinten ratkaistavaksi päätyy aina vain vaikeampi tapauksia, jolloin vaaditaan laajaa tietämystä oikeuslähdeopista ja laintulkintaperiaatteista. Lisäksi tuomareilta vaaditaan kansainvälisen ja eurooppalaisen lainsäädännön sekä ihmisoikeussopimuksien tuntemusta ja valmiudet soveltaa näitä ratkaisuisaan. Tuomarina toimiminen nyky-yhteiskunnassa vaatii ominaisuuksia ja taitoja, joita ei pelkästään yleisessä oikeustieteen kandidaatin tutkinnossa opita, joten tuomareiden koulutusta täytyi parantaa. Koulutusta tuli kehittää suunnitelmallisemmaksi ja laadukkaammaksi. Lainkäyttöhenkilökunnalle tarjottavalla koulutuksella edistetään tuomareiden riippumattomuutta. Myös tuomioistuinten ratkaisujen laatu on riippuvainen tuomareiden pätevyydestä.

Hovioikeuksissa ei ole ollut tuomareille omaa koulutusjärjestelmää. Sen sijaan esittelijäjärjestelmä on ikään kuin korvannut sitä. Esittelijöitä käytettiin ratkaisukokoonpanon jäsenenä yksinkertaisissa asioissa, jolloin he oppivat ja saivat kokemusta tuomarin tehtävistä, sillä he olivat vastuussa asian valmistelusta. Tämä järjestelmä oli kuitenkin ongelmallinen tuomarin riippumattomuuden kannalta, sillä määräykset olivat asia- ja päiväkohtaisia. Tuomarin koulutusvirkojen perustaminen nähtiin ratkaisuna tähän ongelmaan. Tuomarikoulutettava asessori nimitetään riittävän pitkäksi määräajaksi, jotta riippumattomuuden suhteen ei syntyisi epäilyjä. Asessorin työnkuva on muutamien poikkeuksin sama kuin hovioikeudenneuvoksen.

Hän toimii ratkaisukokoonpanon jäsenenä ja hänelle jaetaan omia juttuja. Työhön sisältyy myös koulutuksellinen puoli. Aessorille laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma ja hän osallistuu tuomarinkoulutuslautakunnan suunnittelemaan koulutusohjelmaan. Aessorin virkojen avulla pyritään myös tarttumaan eläköitymisten johdosta syntyvään ongelmaan. Kokeneiden tuomareiden jäädessä eläkkeelle, on heidän tilalleen saatava päteviä uusia tuomareita. Lainkäytön laadun parantamiseksi perustettiin tuomarinkoulutuslautakunta, jonka vastuulla on huolehtia asessorien koulutuksesta sekä muun tuomioistuimen lainkäyttöhenkilön ajankohtaisesta koulutuksesta.

Vaasan hovioikeudessa tuomioistuinlain säätämällä ei ole ollut käytännön tasolla kovin suuria vaikutuksia. Työjärjestys oli kuitenkin uudistettava vastaamaan tuomioistuinlaissa asetettuja uudistuksia. Haastattelujen perusteella suurimpina muutoksina voidaan pitää asessorin viran sijoittamista Vaasan hovioikeuteen sekä luopumista esittelijöiden käyttämisestä ratkaisukokoonpanon jäsenenä, joka aiheutti tyytymättömyyttä esittelijäkunnassa. Ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimiminen oli esittelijän juridisia valmiuksia kehittävä ja motivaatiota lisäävä seikka. Työn koulutuksellinen puoli on siis osittain heikentynyt, kun esittelijöille ei jaeta enää omia asioita. Neuvosten työmäärään muutoksella ei kuitenkaan ole ollut vaikutusta. Vuonna 2016 Vaasan hovioikeudessa ratkaistiin 1253 asiaa, joista kahden jäsenen ja esittelijäjäsenen kokoonpanossa ratkaistiin 185 asiaa eli vain noin 15 %, joka ei ole järin suuri osa (Vaasan hovioikeus 2016 a). Lisäksi hovioikeuteen saapuvien asioiden määrät ovat olleet tasaisessa laskussa jatkokäsittelylupajärjestelmän laajenemisen jälkeen, joten tämä selittää myös miksi esittelijäjärjestelmää koskevalla uudistuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia neuvosten työmäärään.

Tuomarikoulutettava asessori aloitti Vaasan hovioikeudessa 1.9.2017. Aessorin tehtävän hyödyllisyyttä ja koulutusfunktiota on vielä liian aikaista arvioida. Lähtökohtana on tästä huolimatta, että Vaasan hovioikeudessa asessorin työtehtävät ovat samat kuin tuomarin. On kuitenkin epävarmaa, kuinka yksi tuomarikoulutettava asessori pystyy kattamaan koko viraston tarpeet. On suunniteltu, että tulevina vuosina asessorin virkoja perustettaisiin lisää ja lopullinen

määrä olisi noin 50. Se vaikuttaa kuitenkin riittämättömältä ja tämä nousee esille yhdeksi huolenaiheeksi. Kun esittelijöitä käytettiin ratkaisukokoonpanon jäseninä, useampi esittelijä sai kokemusta ja koulutusta tuomarin tehtävistä. Tällä hetkellä tämä hyöty on rajattu vain 1–4 henkilöön tuomioistuinta kohden (riippuen tuomioistuimesta). Nähtäväksi siis jää, onko koulutusvirkojen perustaminen paras tapa kouluttaa uusi, ammattitaitoinen tuomarinpolvi vai onko kenties etsittävä toinen ratkaisu.

Uudesta organisoimisesta johtuen henkilöstörakenne on Vaasan hovioikeudessa kokenut muutoksen. Tuomaripainotteisuuden lisääminen oli yksi tuomioistuinlain tavoitteista, jotta lainkäyttötoiminnan laatua saadaan parannettua ja voidaan huomata, että Vaasan hovioikeudessa henkilöstörakenne on muuttunut tuomaripainotteisemmaksi. Esittelijöitä on vähemmän kuin vuonna 2016. Vuodelle 2018 oikeusministeriö on kaavaillut Vaasan hovioikeuteen vain 11,3 esittelijää, joten tuomaripainotteisuus näyttää olevan pysyvää. Ei voida kuitenkaan sanoa, että yksinomaan uudistettu lainsäädäntö on ollut tähän syynä. Esittelijöiden liikkuvuus ja vaihtuvuus on myös osaltaan johtanut tilanteeseen eikä rekrytointeja ole kyetty tekemään samassa tahdissa. Myös vähenevä juttumäärä voidaan nähdä vaikuttavana tekijänä. Tuomareita on toisaalta päätetty rekrytoida enemmän ylläpitämään lainkäytön laatua. Rekrytointien ja vähenevän juttumäärän vuoksi, tuomareiden työmäärä ei ole noussut uudistuksista huolimatta.

6.2 Johtopäätökset

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että tuomioistuinlain säätäminen oli suuri rakenteellinen uudistus, jolla pyrittiin ennen kaikkea yhtenäistämään tuomioistuimia koskevaa sääntelyä, tehostamaan tuomioistuinten toimintaa ja takaamaan tuomioistuinten riippumattomuus. Etenkin riippumattomuudella on erittäin tärkeä merkitys tuomioistuinten toiminnan uskottavuuden ja lainmukaisuuden kannalta. Perustuslain 3 §:ssä taataan, että tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet. Kansalaiset voivat siis luottaa vain riippumattomaan tuomiovallan käyttöön. Riippumattomuus rakentuu useasta tekijästä esimerkiksi tuomioistuimen organisatorisen aseman itsenäisyydestä,

tuomioistuimen toiminnan lakiperustaisuudesta ja tuomareiden toiminnan valvonnasta. Suuri vaikutus on myös sillä, miltä tuomioistuimen toiminta näyttää ulospäin. (Mäenpää 2008, 195-196) Tuomioistuinlaissa on tartuttu moniin näihin olennaisiin näkökohtiin. Uudistukset ovat periaatteellisesti merkittäviä, koska ihmisten oikeusturva näyttää lujittuvan ennestään ja tuomioistuinten rooli itsenäisinä päätöksentekijöinä kasvaa. Vaikka Suomessa oikeusvaltion periaatteet ovat vankalla pohjalla eikä riippumattomuudelle ole spesifejä uhkia, voi kuitenkin riippumattomuutta aina korostaa edelleen. Näin oikeusvaltion keskeisin perusarvo saadaan pidettyä ajan tasalla myös modernissa oikeusvaltiossa.

Voidaan siis todeta, että muutokset ovat olleet suurimmaksi osaksi periaatteellisia sekä lainsäädännön rakenteellista uudistamista ja tosiasiasa kovin moni asia ei muuttunut käytännön tasolla. Vaasan hovioikeudessa koetaan kuitenkin, että tuomioistuimen riippumattomuus on parantunut. Vaikka tuomioistuimet eivät voi olla täysin riippumattomia, sillä oikeusministeriö jakaa niiden käytössä olevat resurssit, suunta on nyt oikea. Tuomioistuinlaki on selkiyttänyt tuomioistuinten asemaa ja antanut niille enemmän itsenäistä päätäntävaltaa. Vaikka muutokset eivät ole käytännössä kovin suuria, ne tukevat riippumattomuutta. Etenkin asioiden jako-ohjeiden laatiminen ja sen vahvistaminen on tärkeä muutos. Jako-ohje mahdollistaa seuranta ja tasapuolista jakamista. On myös huomattu, että jutut jakaantuvat johdetummin. Tämä vahvistaa riippumattomuutta myös kansalaisten silmissä.

6.3 Opinnäytetyöprosessi

Tutkimukseni toteutus onnistui hyvin ja onnistuin löytämään vastaukset tutkimusongelmiini, vaikka tulokset eivät vastanneetkaan odotuksiani. Oletin, että tuomioistuinlain säätämällä olisi ollut suurempia vaikutuksia käytännössä, sillä muutoksesta puhuttiin paljon suurin odotuksin. Rajasin aiheeni koskemaan pelkästään hovioikeuksia oman kiinnostukseni ja aiheen laajuuden vuoksi. Tutkimukseni oli lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimus. Tutkin säädettyä oikeutta oikeuslähteistä saatavan tiedon avulla. Lähteinä käytin vanhaa sekä nykyistä lainsäädäntöä, oikeuskirjallisuutta ja artikkeleita, hallituksen esityksiä sekä oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja. Konkreettisemmän tiedon

saamiseksi haastattelin myös Vaasan hovioikeuden presidenttiä, hovioikeudenneuvosta ja asessoria. Teoriaosuus pohjautuu pitkälti hallituksen esitykseen ja oikeusministeriön lausuntoihin. Aiheen tuoreuden vuoksi oli hieman haastavaa löytää lähdemateriaalia luotettavista lähteistä.

Haastatteluista saatu tieto ei ole yleistettävissä, sillä vastaukset ovat Vaasan hovioikeuden henkilökunnalta ja ne koskevat vain Vaasan hovioikeutta. Moninaisempia näkökulmia olisi voinut nousta esille, jos olisin haastatellut useampaa ihmistä. Haastattelukysymykseni eivät kuitenkaan olleet mielipidekysymyksiä vaan suurimmaksi osaksi koskivat toiminnan organisoimista. Näihin vastaaminen ja saatu tieto eivät siis ole kovin tulkinnanvaraisia.

Jatkotutkimusaiheena voisi selvittää esimerkiksi asessorin koulutusvirkojen koulutuksellisen puolen toimivuutta. Jatkotutkimuksena voitaisiin myös tutkia, kuinka paljon tuomareita käytetään resurssiapuna eli kuinka yleiseksi muodostuu tuomarin toimiminen toisessa tuomioistuimessa. Sitä ei ollut mahdollista arvioida omassa tutkimuksessani, sillä uudistus astui vasta hiljattain voimaan. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia kansalaisten mielipidettä, kuinka luotettavina ja riippumattomina he pitävät tuomioistuimia uudistusten jälkeen.

LÄHTEET

Eurooppa neuvosto 2010. Recommendation CM/Rec 2010(12) of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2010\)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2010)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true)

HE 224/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140224>

HE 7/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160007>

Helsingin hovioikeus 2017. Helsingin hovioikeuden työjärjestys

Helsingin uutiset 2017. Tuomioistuimia ja tuomareita koskeva lainsäädäntö uudistuu ensi vuoden alusta. Viitattu 1.10.2017. <http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/470990-tuomareiden-sidonnaisuudet-julkiseen-rekisteriin-nama-asiat-herattavat-aika-ajoin-viitattu-9.10.2017>

Itä-Suomen hovioikeus 2017. Itä-Suomen hovioikeuden työjärjestys.

Kaarniemi, T. 2017. Hovioikeudenneuvos. Vaasan hovioikeus. Haastattelu 11.10.2017.

L 1.1.1734/4. Oikeudenkäymiskaari. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1734/17340004>

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731

L 19.8.1994/750. Valtion virkamieslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750>

L 21.1.1994/56. Hovioikeuslaki (kumottu). Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1994/19940056#P9>

L 22.12.2006/1265. Laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061265

L 23.8.2016/673. Tuomioistuinlaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160673

L 25.2.2000/196. Laki valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000196>

L 26.8.2005/665. Laki korkeimmasta oikeudesta. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050665>

L 8.5.2015/565. Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150565>

LaVM 8/2016 vp. Lakivaliokunnan mietintö 8/2016. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/LaVM_8+2016.aspx

Mäenpää, O. 2008. Tuomioistuimen riippumattomuudet ja riippuvuudet. Juhlajulkaisu Leena Kartio 1938 – 30/8 – 2008. 195-207.

Oikarinen, E. 2004. Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeet, Defensor Legis N:o 1/2004. 57-64.

Oikarinen, E. 2015. Tuomioistuinten laadunhallinnasta. Isännän ääni, Juhlakirja Erkki Kustaa Rintala. 193-219.

Oikeuslaitos 2015 a. Vaasan hovioikeuden presidentit. Oikeuslaitoksen verkkosivut. Viitattu 16.10.2017 <https://oikeus.fi/hovioikeudet/vaasanhovioikeus/fi/index/historiaa/vaasanhovioikeudenpresidentitjamuotokuvattekijoiineen.html>

Oikeuslaitos 2015 b. Vaasan hovioikeus. Oikeuslaitoksen verkkosivut. Viitattu 3.9.2017. <https://oikeus.fi/hovioikeudet/vaasanhovioikeus/fi/index.html>

Oikeuslaitos 2017. Tuomarinkoulutuslautakunta. Oikeuslaitoksen verkkosivut. Julkaistu 21.4.2017. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/lautakunnat/tuomarinkoulutuslautakunta.html>

Oikeusministeriö 2016 a. Oikeusministeriön kirje 25.8.2016. OM 15/31 2014.

Oikeusministeriö 2016 b. Tuomioistuimia ja tuomareita koskeva lainsäädäntö uudistuu ensi vuoden alusta. Oikeusministeriön tiedote. 25.8.2016. Viitattu 2.12.2016

Oikeusministeriö 2016 c. Tuomioistuinten työtilastoja vuodelta 2016. Oikeusministeriön julkaisu 19/2017.

OMML 26/2014. Uusi tuomioistuinlaki. Oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76532/omml_26_2014_uusi_tuomioistuinlaki_476s.pdf?sequence=1

OMML 3/2016. Tuomareiden koulutusjärjestelmän kehittäminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76629>

OMML 44/2014. Lausunnot tuomioistuinlakityöryhmän mietinnöstä. Tiivistelmä. Oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76561>

Orasmaa, A. 2016. Asioiden jakaminen Suomen yleisissä tuomioistuimissa ja hallintotuomioistuimissa. Lakimies 7-8/2016. 1170-1186.

PeVL 14/2016 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto 59/2014. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_14+2016.aspx

Regeringens proposition 2016/17:174. Sverige Justitiedepartementet 2016. Viitattu 23.9.2017.

<http://www.regeringen.se/496fe9/contentassets/39d52456d83a490aa3283dd98e1495dd/utokad-samverkan-mellan-domstolar-prop.-201617174>

Rintala, E. 2012. Tuomareiden koulutustasoa nostettava. Defensor Legis N:o 6/2012. 863-871.

Rissanen, K. 2000. Tuomareiden ammattitaito ja koulutus. Pöytäkirja. Helsingin hovioikeuspiirin IX tuomaripäivä 31.3.2000. 34-40.

Rovaniemen hovioikeus 2017. Rovaniemen hovioikeuden työjärjestys

Taivassalo, L. 2017. Asessori. Vaasan hovioikeus. Haastattelu 10.10.2017.

Tuomarinkoulutuslautakunta. Tiedote 30.8.2017.

Turun hovioikeus 2017. Turun hovioikeuden työjärjestys.

Vaasan hovioikeus 2015 a. Vaasan hovioikeuden lausunto 11.9.2015.

Vaasan hovioikeus 2015 b. Vaasan hovioikeuden työjärjestys 1.10.2015 lukien.

Vaasan hovioikeus 2016 a. Vaasan hovioikeuden vuosikertomus 2016.

Vaasan hovioikeus 2016 b. Vaasan hovioikeuden työjärjestys 1.1.2017 lukien.

Vaasan hovioikeus 2016 c. Hovioikeuksien työtilasto 3.10.2016.

Vaasan hovioikeus. 2017. Hovioikeuksien työtilasto 3.10.2017.

Vasama, T. 2017. Hovioikeuden presidentti. Vaasan hovioikeus. Haastattelu 10.10.2017.

Yhdistyneet kansakunnat. 1985. Basic Principles on the Independence of the Judiciary. Viitattu 12.8.2017.

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx>

Yhdistyneet kansakunnat. 2006. Compendium of United Nations standards and norms in crime prevention and criminal justice. Viitattu 12.8.2017. https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Compendium_UN_Standards_and_Norms_CP_and_CJ_English.pdf

LIITE 1

Haastattelukysymykset Vaasan hovioikeuden presidentti Tapani Vasamalle

1. Miten tuomioistuinlaki on vaikuttanut viraston hallintoon?
2. Päälikkötuomarit nimitetään vastaisuudessa määräaikaisiin virkasuhteisiin. Miten koet tämän vaikuttavan viraston johtamiseen?
3. Mitä taloudellisia vaikutuksia uudella järjestämisellä on ollut?
4. Mitä vaikutuksia uudella järjestämisellä on ollut henkilöstörakenteeseen?
5. Mitä täytyi ottaa huomioon uutta työjärjestystä laatiessa?
6. Jouduttiinko asioiden jakoperusteita tarkentamaan uudessa työjärjestyksessä? Miten?
7. Mitä osaston johtajien toimenkuvaan kuuluu? Eroaako se hovioikeuden laamannin tehtävistä?
8. Missä määrin osaston johtajat osallistuvat lainkäyttöön?
9. Onko osaston johtajuuteen tai virkaikään perustuvasta puheenjohtajuudesta luovuttu Vaasan hovioikeudessa?
10. Onko asessorin virkojen perustaminen mielestäsi paras tapa edistää tuomareiden koulutusta Suomessa?
11. Koetko asessorin virkojen hyödyttävän Vaasan hovioikeutta/hovioikeuksia yleisesti?
12. Parantavatko tehdyt muutokset tuomioistuimen riippumattomuutta?

LIITE 2

Haastattelukysymykset Vaasan hovioikeuden hovioikeudenneuvos Tapio Kaarniemelle

1. Onko kevennetyn kokoonpanon ja päiväkohtaisten tuomarin määräysten poistuminen vaikuttanut työmääräänne?
2. Onko asioiden jako-ohjeiden laatiminen vaikuttanut tuomareille jaettaviin juttuihin?
3. Onko tuomarinkoulutuslautakunnan perustamisen jälkeen tuomareille tarjottu enemmän koulutusta? Jos on, ovatko nämä koulutukset pakollisia?
4. Miksi tuomarit eivät Vaasan hovioikeudessa ole halunneet luopua osaston johtajuuteen tai virkaikään perustuvasta puheenjohtajuudesta?

LIITE 3

Haastattelukysymykset Vaasan hovioikeuden asessori Linda Taivassalolle

1. Millainen oli asessorin valintakoe? Mitä siihen sisältyi?
2. Mitä asessorin työnkuvaan kuuluu?
3. Mitä koulutusohjelmaasi kuuluu?
4. Miten asessorin tehtävät eroavat hovioikeudenneuvoksesta?
5. Miten asessorin tehtävät eroavat hovioikeuden esittelijästä?
6. Mitä hyötyä koet koulutusvirasta olevan?
7. Mitä hyötyjä/haittoja on kevennetystä ratkaisukokoonpanosta ja päiväkohtaisista tuomarin määräyksistä luopumisesta?
8. Onko esittelijän työnkuva muuttunut tuomioistuinlain myötä? Jos on, miten?
9. Onko esittelijöiden asema muuttunut tuomioistuinlain myötä? Jos on, miten?